

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusala Lappeenranta
Liiketalouden koulutusohjelma
Yritysten ja taloushallinnon juridiikka

Laura Saarnia

Patentti Euroopan Unionissa ja Suomessa
- vertaileva tutkimus

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Laura Saarnia

Patentti Euroopan unionissa ja Suomessa -vertaileva tutkimus, 63 sivua, 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Liiketalous, Lappeenranta

Liiketalouden koulutusohjelma

Yritysten ja taloushallinnon juridiikka

Opinnäytetyö 2013

Ohjaaja: Yliopettaja Marjut Heikkilä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä patentointiin Euroopan unionissa sekä Suomessa. Olennaisen osan työstä muodosti uusi yhtenäinen EU-patentti ja sen tuomien muutosten tutkiminen. Euroopan parlamentti hyväksyi joulukuussa 2012 yhtenäiseen patenttijärjestelmään liittyvät asetusehdotukset ja kansainvälisen sopimuksen. Patenttijärjestelmän yhtenäistäminen Euroopassa eteni jälleen 19.2.2013, kun EU-ministerit allekirjoittivat Brysselissä sopimuksen eurooppalaisen patenttituomioistuimen perustamisesta. Seuraavaksi prosessi etenee kansallisiin ratifiointeihin. Mikäli ratifioinnit saadaan toteutumaan odotetun aikataulun mukaisesti, voidaan uusi järjestelmä ottaa käyttöön vuoden 2015 aikana.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimusta. Työn teoriaosa koostettiin pääasiassa kirjallisuudesta, Internetistä, lehtiartikkeleista sekä lainsäädännöstä kerätystä tiedosta. Teoriaosassa on käyty läpi patenttijärjestelmä, patenttioikeuden sisältö Suomessa ja Euroopassa, patentin hakeminen sekä loukkaus ja mitätöinti. Lisäksi sivuttiin vertailukohteen saamiseksi Yhdysvaltojen ja Venäjän patentointikäytäntöjä. Teoriaosan tueksi opinnäytetyössä haastateltiin patenttien kanssa työskenteleviä henkilöitä. Haastattelut tehtiin patenttiasiamiehelle sekä keksijälle. Tarkoituksena oli selvittää henkilöiden mielipiteitä patenttijärjestelmästä sekä tulevasta EU-patentista. Tarkastelussa havaittiin, että yhtenäinen EU-patentti tulee erityiseen tarpeeseen.

Asiasanat: patentti, yhtenäispatentti, eurooppapatentti

Abstract

Laura Saarnia

Patent in the European Union and in Finland – a comparative study, 63 pages,
2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Degree Programme in Business Administration

Specialisation in Corporate and Financial Law

Thesis 2013

Instructor: Ms Marjut Heikkilä, Principal Lecturer

The purpose of this thesis was to research the patenting practices both in the EU and in Finland. Unitary patent and the changes that it will bring formed an integral part of the thesis. In December 2012 the European Parliament voted positively in a first reading on the EU Council's compromise proposals for two draft EU regulations on a unitary patent for Europe. Harmonization of the patent system in Europe moved forward once more on 19 February 2013 when the Ministers of the EU signed a treaty about creating a Unitary Patent Court in Brussels. The next step in the process will be the national ratifications. If they will be carried out as expected, the new system can be put to use during the year 2015.

A qualitative research method was used in the thesis. The information was gathered mainly from books, the Internet, magazine articles, and legislation. The theory part explores the patent system, the contents of the patent law both in the EU and in Finland, applying for a patent, and the violation and cancellation of a patent. As a reference, the patent systems of the USA and Russia were also viewed. To support the theory part, two interviews were done. The interviewees were a Patent Attorney and an inventor. The main purpose of the interviews was to find out the interviewees' opinions of the whole patent system and the forthcoming unitary patent. During the process it became clear the new unitary patent is needed.

Keywords: patent, unitary patent, European patent

SISÄLTÖ

1 Johdanto	7
2 Patenttijärjestelmä	7
2.1 Miksi keksintöjä suojataan?	8
2.2 Immateriaalioikeudet ja niiden jaottelu	9
2.3 Kansainväliset sopimukset	10
2.3.1 Pariisin yleissopimus	10
2.3.2 Patenttiyhteistyösopimus	10
2.3.3 Euroopan patenttisopimus	11
2.3.4 TRIPS-sopimus	11
2.3.5 Maailman henkisen omaisuuden järjestön perustamissopimus (WIPO)	12
3 Patenttioikeus Suomessa	12
3.1 Patentoinnin edellytykset	13
3.2 Patenttioikeuden sisältö	15
3.3 Rajoitukset yksinoikeuteen	16
3.4 Patenttisuojan kesto	18
4 Patenttioikeus Euroopan unionissa	18
4.1 Eurooppapatentti EPC	20
4.1.1 Patentoinnin edellytykset	21
4.1.2 Patenttioikeuden sisältö	22
4.1.3 Rajoitukset yksinoikeuteen	23
4.1.4 Patenttisuojan kesto	23
4.2 Yhtenäispatentti	24
4.2.1 Patentoinnin edellytykset	27
4.2.2 Patenttioikeuden sisältö	28
4.2.3 Rajoitukset yksinoikeuteen	28
4.2.4 Patenttisuojan kesto	29
4.3 Uuden yhtenäispatentin vaikutukset	29
5 Patentin hakeminen	31
5.1. Patenttiasiamies	31
5.2 Hakemus	32
5.3 Käsittelyprosessi	35
5.3.1 Hakemispäivä	35
5.3.2 Muodollinen tarkastus ja luokittelu	35
5.3.3 Uutuustutkimus	35
5.3.4 Hakemuksen kuulutus	36
5.3.5 Patentoitavuustutkimus	37
5.3.6 Väitemenettely	38
5.4 Eurooppapatentti- ja yhtenäispatenttihakemuksen käsittelyprosessi	39
6 Patentoinnin kustannukset	40
7 Patentin loukkaus ja mitätöinti	42
7.1. Patentin loukkaus	43
7.2. Patentin mitätöinti	44
8 Patenttioikeus Venäjällä ja Yhdysvalloissa	46
8.1. Patenttioikeus Venäjällä	46
8.2. Patenttioikeus Yhdysvalloissa	48

9 Haastattelut.....	53
9.1 Patenttiasiamies Marjut Lattu-Hietamiehen haastattelu	53
9.1.2 Työtehtävät ja aikaisempi työkokemus	53
9.1.3 Patentointiprosessi	54
9.1.4 Yhtenäispatentti ja sen vaikutukset.....	55
9.2 Matti Järvisen haastattelu.....	55
9.2.1 Keksinnön taustaa	55
9.2.2 Patentointiprosessi keksijän näkökulmasta.....	56
10 Yhteenveto.....	57
Lähteet.....	60

Liitteet

Liite 1 Haastattelukysymykset Marjut Lattu-Hietamiehelle

Liite 2 Haastattelukysymykset Matti Järviselle

Käsitteet ja lyhenteet

EPC	European Patent Convention, Euroopan patenttisopimus
EPO	The European Patent Office, Euroopan patenttiovirasto
EU	Euroopan unioni
IPR	Intellectual Property Rights, aineettomat oikeudet eli immateriaalioikeudet
PatL	Patenttilaki (550/1697)
PCT-hakemus	Patent Cooperation Treaty-hakemus, kansainvälinen patenttihakemus
PRH	Patentti- ja rekisterihallitus
TRIPS	Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, Sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista
WIPO	World Intellectual Property Organization, Maailman henkisen omaisuuden järjestö
WTO	World Trade Organisation, Maailman kauppajärjestö

1 Johdanto

Liiketoiminnan ydin innovaatioihin perustuvissa pk-yrityksissä on patentilla suojattavissa oleva tai salassa pidettävä keksintö. Teollisoikeuksien hallinta on yhä tärkeämmällä sijalla kaupallistettaessa menestyksekkäästi innovaatioita. Patentti on oikein hyödynnettynä strateginen väline, joka vaikuttaa suoraan yrityksen kilpailukykyyn ja kasvupotentiaaliin. Suojamekanismin periaatteiden hallitsemista voidaankin pitää yritysjohtoon keskeisenä osaamisalueena. (Kivi-Koskinen 2011.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä patentointiprosessiin kokonaisuutena. Patenttijärjestelmää, patentoinnin perusteita, patenttihakemusta sekä itse hakemusprosessia on aikomus kuvailla mahdollisimman tarkasti sekä Suomessa että Euroopassa. Huomion kohteena on myös uusi EU:n yhtenäinen patenttijärjestelmä ja sen tuomat muutokset. Noin 40 vuoden odotuksen jälkeen Euroopan sisämarkkinoille saadaan lähiaikoina yhtenäinen patenttijärjestelmä ja siihen liittyvä yhteinen eurooppalainen patenttituomioistuin. Järjestelmän toteutumista ovat hidastaneet muun muassa Euroopan poliittinen kehitys, EU:n nopea laajentuminen sekä kielikysymykset. Vertailukohteen saamiseksi opinnäytetyössä otetaan tarkasteluun myös Venäjän ja Yhdysvaltojen patentoimiskäytäntöjä. Tavoitteena on luoda kattava paketti patenttijärjestelmästä Suomessa sekä Euroopassa.

Tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Teoria pohjautuu kirjallisiin sekä lainsäädäntöön. Teorian lisäksi opinnäytetyö sisältää patentointiin perehtyneiden henkilöiden haastattelut. Haastatteluiden tarkoituksena on selvittää patentoinnin parissa työskentelevien henkilöiden mielipiteitä tämän hetken patentointikäytännöistä ja tulevasta yhtenäispatentista.

2 Patenttijärjestelmä

Ensimmäinen patenttina pidettävä yksinoikeus myönnettiin vuonna 1449, ja ensimmäinen patenttilaki annettiin vuonna 1474 Venetsian kaupunkivaltiossa, josta ei voida olla varmoja lain varsinaisesta voimaantuloajankohdasta. Patenteilla oli eräänlaisia esiasteita jo keskiajalla ammattikuntalaitoksissa, jossa vain

tietyt ammattiryhmät kollektiivina olivat saaneet luvan valmistaa jotakin tiettyä tavaraa. Venetsiassa annettua ensimmäistä patenttilakia seurasi lukuisa joukko muita patenttioikeuslakeja, ja esimerkiksi Yhdysvaltojen perustuslaissa vuodelta 1787 on myönnetty oikeus säätää lakeja, jotka suojaavat keksijän oikeutta. Teollistumisen aikakaudella 1800-luvulle siirryttäessä patenttijärjestelmä oli saavuttanut tunnetun aseman monissa valtioissa. Samaan aikaan kävivät selväksi kansallisten patenttijärjestelmien puutteet kansainvälisen kaupan lisääntyessä. Kahdessa eri valtioissa patenttilait saattoivat olla täysin erilaisia perusteiltaan ja menettelytavoiltaan. Tästä syystä solmittiin vuonna 1883 Pariisin yleissopimus, jolla pyrittiin yhtenäistämään eri maiden patentointikäytäntöjä. Patentin historiallinen kehitys seuraa siten tiiviisti elinkeinotoiminnan ja varsinkin teollisuuden historiaa. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 39 - 41.)

2.1 Miksi keksintöjä suojataan?

Keksinnöt ovat ihmiskunnan kehitystä edistäviä tekijöitä, ja patenttijärjestelmän päätavoitteita ovatkin teollisen kehityksen edistäminen ja keksintötoiminnan tukeminen sekä turvaaminen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on keksinnön tekijälle lain nojalla annettu aikaan sidottu yksinoikeus keksintöönsä. Yksinoikeuden saamisen edellytyksenä on kuitenkin keksinnön paljastaminen eli keksintöä koskevien tietojen antaminen viranomaiselle rekisteröintiä varten. Tästä palkinnoksi keksijä saa yksinoikeuden hyödyntää keksintöään taloudellisesti, kun taas yhteiskunta hyötyy uudesta eteenpäin vievästä teknologiasta. Samalla vältetään ajan ja ajatustyön tuhlaus useita kertoja samaan tarkoitukseen, sillä seuraavan voi jatkaa siitä, mihin aikaisempi keksintö ulottuu. Patenttihakemusasiakirjoista muodostuukin eräänlainen tekninen tietopankki, joka on kyseisen alan kehittämistä kiinnostuneiden käytössä. Yritystasolla, etenkin kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten kesken, patentit nähdään ennen kaikkea kilpailukeinona, mutta myös keinona turvata investointeja. Ne ovat myös yritysten välisen kaupan käynnin välineitä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 23; Haarman & Mansala 2012, 15 - 18.)

Patenteilla katsotaan olevan moninaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Patentin tuoma määräaikainen yksinoikeus voi antaa haltijalleen esimerkiksi hintaedun, jolloin sen haltija voi pyytää tuotteesta korkeampaa hintaa kuin tilanteessa, jos-

sa tuotteeseen tai sen valmistusmenetelmään ei liity patentteja. Patentit tarjoavat myös mahdollisuuden niin sanottuun ristiinlisensointiin, eli kaupankäyntiin lisensoilla niitä vastikkeena käyttäen. Mitä enemmän yrityksellä on patentteja, sitä enemmän sillä on myös vaihdettavaa. Patentit tuovat mukanaan myös tietyn pelotevaikutuksen. Jotta pelotevaikutus toimisi, on patenttioikeuksia puolustettava johdonmukaisesti ja määrätietoisesti. Patenttisuojasta ei ole hyötyä, mikäli sitä ei toteuteta siihen luodun oikeudellisen koneiston avulla. Patenttien epätarkoituksenmukaisena käyttönä voidaan pitää viime aikoina etenkin Pohjois-Amerikassa yleistyneitä ”patenttipeikkoja” (patent trolls). Ne ovat yrityksiä, jotka eivät edes pyri hyödyntämään omia patenttejaan, vaan odottavat toisen yrityksen syyllistyvän patentinloukkaukseen voidakseen saalistaa vahingonkorvauksia näiltä loukkaajayrityksiltä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 29 - 30.)

2.2 Immateriaalioikeudet ja niiden jaottelu

Immateriaalioikeudet ovat yksinoikeuksia, joilla turvataan henkisen työn tulosten taloudellinen hyödyntäminen. Ne ovat myös niin kutsuttuja kieltä-oikeuksia, koska yksinoikeuden haltija voi kieltää henkisen työn tuloksen hyödyntämisen muilta. Immateriaalioikeuden kohteena on siis henkinen pääoma. (Haarmann & Mansala 2012, 15.)

Immateriaalioikeus jaetaan kahteen ryhmään, tekijänoikeuteen ja teollisoikeuksiin. Tekijänoikeuden alaan kuuluvat luovan työn tulokset, kuten taideteokset, kirjat ja musiikki. Tekijänoikeus syntyy heti, kun teos on luotu. Teollisoikeudet taas ovat teknisiä, esimerkiksi keksintöjä, malleja tai yrityksen tunnuksia ja niiden voimaantulo edellyttää pääasiallisesti rekisteröintiä. Patentti kuuluu teollisoikeuksien ryhmään. Se on oikeus kieltää muilta patenttinsa mukainen keksinnön ammattimainen hyväksikäyttö, joksi luetaan muun muassa valmistus, myynti, käyttö ja maahantuonti tai patentoidun menetelmän käyttö. Immateriaalioikeudet syntyvät luonnollisille henkilöille, mutta ne voidaan sopimuksella vapaasti luovuttaa kokonaan tai osittain toiselle. Yrityksille ei synny muita immateriaalioikeuksia kuin toiminimi ja tavaramerkki. Oikeudet omistavat lähtökohtaisesti työntekijät. Immateriaalioikeudet ovat luonteeltaan kansallisia oikeuksia, sillä niin lainsäädäntö kuin hakuprosessit ovat yleensä kansallisia. (Haarmann & Mansala 2012, 16; Patentti- ja rekisterihallitus 2012a.)

2.3 Kansainväliset sopimukset

Patenttijärjestelmää on pyritty yhtenäistämään ja selkeyttämään lukuisilla kansainvälisillä sopimuksilla. Tässä kappaleessa käydään läpi niistä merkittävimmät.

2.3.1 Pariisin yleissopimus

Kansallisen kohtelun ja vähimmäissuojan periaatteelle perustuva vuonna 1883 solmittu Pariisin yleissopimus (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) on merkittävin teollisoikeuksiin liittyvä kansainvälinen sopimus. Perustamisvuonna allekirjoittajamaita oli 11, Suomi liittyi konventioon vuonna 1921. Mikään merkittävä teollistunut maa ei ole sen ulkopuolella. Yleissopimus koskee patentteja, tavaramerkkejä, malleja ja hyödyllisyysmalleja. Lisäksi sillä suojataan alkuperää osoittavia merkintöjä ja ehkäistään vilpillistä kilpailua. Pariisin yleissopimuksen lähtökohtia ovat kansallisen kohtelun periaate, vähimmäissuojan periaate sekä konventioprioriteetti. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 42 - 44; Haarmann & Mansala 2012, 23 - 24.)

Kansallisen kohtelun periaate tarkoittaa, että jokaisen sopimuksen allekirjoittaneen valtion tulee taata kaikkien muiden sopimuksen jäsenvaltioiden kansalaisille samat oikeudet ja mahdollisuudet kuin oman maansa kansalaisille. Vähimmäissuojan periaate taas tarkoittaa minimisuoja, joka patentin hakijan tulee ainakin saada keksinnölleen. Lisäksi yleissopimus velvoittaa jäsenvaltiota saatamaan voimaan tietyntäsoista lainsäädäntöä. Pariisin yleissopimuksella ei siis ole luotu mitään ylikansallista teollisoikeuksien järjestelmää, vaan sen tarkoituksena on harmonisoida eri maiden teollisoikeuslakeja. Konventioprioriteetin mukaan teollisoikeuden haltijalla on mahdollisuus hakea etuoikeuksin suojaa muissa sopimusvaltioissa tietyn ajan (12 kuukautta) kuluessa ensimmäisestä hakemuksesta. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 42 - 44.)

2.3.2 Patenttiyhteistyösopimus

Patenttiyhteistyösopimus eli Patent Cooperation Treaty (PCT) on vuonna 1975 aikaan saatu kansainvälistä patentinhakua yksinkertaistava kansainvälinen patenttisopimus. Se siirtää hakijalle patentinhausta aiheutuvia käännös- ja muita

kustannuksia kuukausilla tai jopa vuosilla eteenpäin, jolloin se antaa patentinhakijalle aikaa kerätä tietoa ja kokemusta keksinnön patentoinnin kaupallisesta kannattavuudesta ennen kalliin patentointiprosessin ensimmäisten maksujen erääntymistä. PCT-järjestelmää hallinnoi YK:n alaisena toimiva Maailman henkisen omaisuuden järjestö WIPO. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 45.)

2.3.3 Euroopan patenttisopimus

Ensimmäiset Euroopan patenttisopimusta koskevat hahmotelmat laadittiin jo 1950-luvulla. Euroopan patenttisopimus European Patent Convention (EPC) astui voimaan vuonna 1977. Suomi liittyi siihen vuonna 1996 EU:hun liittymisen myötä. Sopimus sai alkunsa Euroopan hiili- ja teräsyhteisön huolestuneisuudesta koskien kansallisten patenttijärjestelmien erojen haitallista vaikutusta kaupan vapaudelle ja tavaroiden vapaalle liikkumiselle. Eurooppapatenttisopimuksen tarkoituksena oli luoda yhdenmukaiset patentoitavuuskriteerit ja yhtäläinen patentin voimassaoloaika sekä patenttisuojan sisältö koko Euroopan alueelle. Lisäksi sen tarkoitus oli aikaansaada yhtenäinen menettely patentin myöntämiseen ja väitekäsittelyn loppuun saakka. Eurooppapatenttijärjestelmä toimii rinnakkain kansallisten patenttijärjestelmien kanssa, ja se onkin vain nippu kansallisia patenteja, jotka tulee saattaa voimaan vielä kunkin jäsenvaltion kansallisessa viranomaisessa. Jo Euroopan patenttisopimusta laadittaessa oli kuitenkin tarkoituksena aikaan saada koko Euroopan alueelle oikeusvaikutuksiltaan yhtenäinen patentti eli niin sanottu yhtenäispatentti. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 45 – 46, 148 - 151.)

2.3.4 TRIPS-sopimus

TRIPS "Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights" eli sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä kysymyksistä on maailman kauppajärjestön kansainvälinen sopimus immateriaalioikeuksista. TRIPS:n laati WTO:n edeltäjä GATT vuonna 1994. Sopimus solmittiin teollisuusmaiden, erityisesti Euroopan unionin, Yhdysvaltojen ja Japanin aloitteesta. WTO:n ja sen hallinnoiman TRIPS-sopimuksen perustavoitteena on vapaan maailmankaupan turvaaminen sekä immateriaalioikeuksien maailmankaupan

vahvan suojan takaaminen ja turvaaminen väärinkäyttöä vastaan. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 46 - 52.)

Yksi tärkeimmistä TRIPS-sopimuksen periaatteista on suosituimmuuskohtelua koskeva vaatimus. Sen mukaan yksittäinen valtio ei saa suosia jonkin tietyn valtion kansalaisia tai jossain tietyssä valtiossa toimipaikkaansa pitävää yritystä. Kohtelu koskee sekä sopimusvaltioiden kansalaisia että yrityksiä, sillä kansalaisilla tarkoitetaan sopimuksessa myös oikeushenkilöitä. TRIPS-sopimuksen patenttioikeutta koskevat määräykset löytyvät artikloista 27 - 34. Niissä todetaan, että patenttien saaminen ja patenttioikeuksista nauttiminen eivät saa olla riippuvaisia keksinnön keksimispaikasta, tekniikan alasta tai siitä, onko tuotteet tuotu maahan vai ovatko ne paikallisesti valmistettuja. Kaiken kaikkiaan TRIPS-sopimus on merkittävä askel kansainvälisessä patenttioikeudessa, sillä se varmentaa ja sallii vahvan immateriaalioikeussuojan ja tätä kautta turvaa tuotteiden leviämistä markkinoille sekä edistää teknologian siirtoa. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 46 - 52.)

2.3.5 Maailman henkisen omaisuuden järjestön perustamissopimus (WIPO)

World Intellectual Property Organisation eli WIPO on vuonna 1970 solmitun kansainvälisen henkisen omaisuuden järjestön perustamissopimuksen seurauksena. Tällöin aiemmin Pariisin ja Bernin konventioita hallinnoineesta viranomaisesta BIRPI:stä tuli WIPO. Vuonna 1974 WIPO:sta tuli YK:n alainen organisaatio, ja sen tehtäväksi asetettiin yhteistyössä eri valtioiden ja muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa edistää immateriaalioikeuksia kaikkialla maailmassa ja siten kannustaa luovaan toimintaan. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 44; Haarmann & Mansala 2012, 24.)

3 Patenttioikeus Suomessa

Suomessa patenttioikeuden kehitys lähti liikkeelle hieman myöhemmin kuin Euroopassa yleisesti, mutta seurasi sittemmin kansainvälistä ja eurooppalaista kulkua ilman suuria viiveitä tai poikkeuksia. Suomessa patenteja alettiin säännellä 1800-luvulla, ensin hallinnollisin päätöksin ja säännöksin. Ensimmäiset

patentit myönnettiin 1830-luvulla keksintöprivilegeinä ja ensimmäinen asetus patenttioikeudesta on vuodelta 1876. Samana vuonna laadittiin myös ensimmäinen patenttilaki Suomeen. Suomen nykyinen patenttilaki valmisteltiin pohjoismaisena yhteistyönä 1950–1960-luvulla, ja sen seurauksena kaikkien Pohjoismaiden patenttilait ovat hyvin yhdenmukaisia jopa sanamuodoiltaan. Vuonna 1942 perustettiin patenttiasioita hallinnoimaan Patentti- ja rekisterihallitus, jonka yhteydessä toimiva valituslautakunta käsittelee ja ratkaisee valitukset kansallisista patenttihakemuksista. Suomen voimassa oleva kansallinen patenttilainsäädäntö koostuu seuraavista säädöksistä:

- Patenttilaki (15.12.1967/550) muutoksineen
- Patenttiasetus (26.9.1980/669)
- Laki maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä (551/1967)
- Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin (656/1967)
- Asetus oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin (527/1988)
- Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin (369/2006)
- Laki patenttilain 6§ mukaisesta etuoikeudesta eräissä tapauksissa (532/1986)
- Asetus ravinto- ja lääkeaineisiin myönnettävästä patentista (932/1987)
- Asetus eurooppapatenttien myöntämisestä tehdyn yleissopimuksen (Euroopan patenttisopimus) voimaansaattamisesta (117/1996) SopS:8/1996
- Laki patenttiasiamiehistä (552/1967) ja asetus patenttiasiamiehistä (636/1969)

Lisäksi on annettu lakeja ja asetuksia täydentäviä määräyksiä tietyissä normistoissa. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 53 - 55.)

3.1 Patentoinnin edellytykset

Patentti voidaan saada mihin tahansa tekniikan alan keksintöön, jota voidaan käyttää teollisesti hyväksi (Patenttilaki 15.12.1967/550, 1§). Laissa ei ole määriteltä, mitä pidetään keksintönä, mutta sen sijaan siinä on määriteltä, mitä ei pidetä patentoitavana keksintönä. Patentoida ei voi löytöä, tieteellistä teoriaa tai matemaattista menetelmää, taiteellista luomusta, suunnitelmaa, sääntöä tai menetelmää älyllistä toimintaa, peliä tai liiketoimintaa varten taikka tietokoneoh-

jelmia eikä myöskään tietojen esittämistä. Patentoida ei voi myöskään ihmisiin tai eläimiin kohdistettuja kirurgisia ja terapeuttisia käsittelyjä eikä diagnoosia tarkoittavia menetelmiä. Lisäksi patentoitavuuden ulkopuolella on rajattu ihmiskeho ja keksinnöt, joiden kaupallinen hyödyntäminen on yleisen järjestyksen tai hyvien tapojen vastaista, kuten ihmisen kloonausmenetelmät tai ihmisalkioiden käyttö teollisiin tai kaupallisiin tarkoituksiin. Myöskään kasvilajikkeet ja eläinrodot sekä olennaisesti biologiset menetelmät kasvien ja eläinten jalostamiseksi eivät ole patentoitavissa. (Haarmann & Mansala 2012, 66 - 69.)

Patenttia ei ole esimerkiksi voitu myöntää korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan kationikoostumukseltaan fysiologisesti optimoitua kivennäisvetä koskevalle patenttihakemukselle, koska keksinnön katsottiin koskevan ravintoainetta (KHO 28.10.1986/4243). Patentti on myönnetty muotoilumenetelmälle seinien ja sisäkattojen pinnoitelevyjen valmistamiseksi metallilevystä, jossa metallilevyyn painetaan painokuvioita, joilla metallilevy peitetään olennaisen tasaisesti koko pinta-alaltaan (Patenttinumero 110849) sekä huomiolaitteelle sivuau-
raa varten, jossa huomiolaitteeseen kuuluu taaksepäin näkyviä huomioraitoja ja huomiovaloja (Patenttinumero 114493). (PatInfo 2013; Finlex.)

Patentoitavuuden edellytyksenä on teollisen hyödyntämisen lisäksi se, että keksintö on uusi ja eroaa olennaisesti aikaisemmista keksinnöistä. Jotta keksintöä voidaan hyödyntää teollisesti, sillä on oltava tekninen luonne, tekninen teho ja sen on oltava toistettavissa. Tietty tekninen ongelma on siis voitava ratkaista luonnon lakeja hyväksi käyttäen, ja ratkaisun tulee olla toimiva sekä tuottaa tavoiteltu vaikutus jatkuvasti. Ideat sinänsä eivät ole patentoitavissa. Patentoitava keksintö on idean konkreettinen ratkaisu, laite, tuote tai menetelmä, jolla tuohon tavoitteeseen päästään. Laite ja tuote määritellään sen rakenteellisilla yksityiskohdilla, osilla ja menetelmä taas määritellään suoritettavilla menetelmävaiheilla. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 71 - 73; Haarmann & Mansala 2012, 66.)

Kun patentoitavuutta arvioidaan, verrataan patenttivaatimusten määritelmää aiemmin tunnetuksi tulleisiin ratkaisuihin. Aikaraja on hakemuksen tekemispäivä tai etuoikeuspäivä; patentoitavuuden kannalta merkitsevää on kaikki se, mikä on tullut tunnetuksi ennen hakemuksen tekemispäivää. Käytännössä keksintö katsotaan uudeksi, jos sen patenttivaatimuksien mukaista ratkaisua ei ole esi-

tetty missään muualla, Suomessa tai maailmalla. Keksinnöllisyyttä arvioitaessa asiaa katsotaan alan keskitason ammattimiehen taitoihin vertaamalla. Jos keksintö olisi alan ammattimiehelle ilmeinen, ei siihen voi myöntää patenttia. Keksinnön on myös olennaisesti erottava aikaisemmin julkitulleista keksinnöistä, mutta patentoitavan keksinnön ei siis tarvitse olla jossakin suhteessa parempi aikaisempiin verrattuna. Keksinnöllisyysvaatimus ei sisällä teknisen edistyksen vaatimusta. Teollisella hyödyntämisellä tarkoitetaan pääasiassa sitä, että keksintö on ratkaisu johonkin tekniseen ongelmaan tai että keksinnöltä edellytetään teknistä tehoa tai vaikutusta. Lisäksi patenttihakemukselta edellytetään, että keksintö on esitetty siinä riittävän selkeästi ja ettei hakemuksen suoja-alaa ole laajennettu hakemuksen käsittelyn aikana. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 78 - 80; Patentti- ja rekisterihallitus 2012a.)

Keksinnöt jaetaan tuote-, laite-, menetelmä- ja käyttöryhmiin Patenttiasetuksen 14 § 3 momentin mukaan. Tuote- ja laitepatentti suojaavat tuotetta valmistusmenetelmästä ja käyttötarkoituksesta riippumatta. Menetelmäpatentti suojaa nimensä mukaisesti tuotteen valmistusmenetelmää, ja sen antama suoja ulottuu valmistuksen lisäksi kyseisellä menetelmällä valmistettuun tuotteeseen. Käyttöpatentti antaa suojaa ennestään tunnetun tuotteen uudelle käyttötarkoitukselle. Näiden lisäksi patentti voi antaa suojaa niin sanotulle yhdistelmäkeksinnölle, jossa suojattavana ovat sekä tuote että sen käyttö menetelmässä. (Haarmann & Mansala 2012, 67.)

3.2 Patenttioikeuden sisältö

Haarmannin ja Mansalan mukaan patentin tuottama yksinoikeus merkitsee sitä, ettei kukaan muu kuin patentinhaltija saa ilman tämän lupaa käyttää keksintöä hyväkseen ammattimaisesti. Tämä niin sanottu kielto-oikeus ei merkitse automaattisesti lupaa keksinnön hyväksikäyttämiseen tai yksinoikeutta siihen, sillä patentinhaltijan oikeus hyödyntää keksintöä on riippuvainen laeista, määräyksistä, mahdollisista hallinnollisista luvista sekä jonkun muun patenteista. Esimerkiksi lääkkeitä koskevien keksintöjen hyödyntämiseen tarvitaan aina viranomaisen lupa sekä ensin suoritettuja kliinisiä tutkimuksia (2012, 73 - 74.)

Patentti antaa siis haltijalleen oikeuden kieltää keksinnön ammattimaisen hyväksikäyttö muilta. Patenttilain 3 § mukaan keksinnön ammattimainen hyödyntäminen sisältää tuotteen valmistuksen, vaihdantaan saattamisen, käytön, maahantuonnin ja hallussapidon. Hyödyntämiseen luetaan myös menetelmän käyttö ja tarjoaminen käytettäväksi sekä suojatulla menetelmällä valmistetun tuotteen tarjoaminen, käyttö ja vaihdantaan saattaminen. Ammattimaisena käyttönä pidetään kaikkea, joka liittyy jollakin tavalla ansiotoiminnassa tai elinkeinonharjoittamisessa tapahtuvaan keksinnön hyväksikäyttöön. Yksityistä käyttöä ei pidetä ammattimaisena. Näin ollen kuka tahansa saa valmistaa patentoidusta keksinnöstä itselleen kappaleen omaan käyttöönsä rikkomatta patentinhaltijan oikeuksia. (Patenttilaki; Oesch & Pihlajamaa 2008, 110.)

Jos joku muu kuin patentinhaltija käyttää keksintöä ammattimaisesti hyväkseen, hän syyllistyy välittömään patentinloukkaukseen. Patentin antamaa suojaa voidaan loukata myös välillisesti, mikä tarkoittaa tietynlaista avunantoa välittömään patentinloukkaukseen. Syyllinen on se, joka markkinoi keksinnön käyttämiseen tarkoitettuja tai soveltuvia välineitä sellaisille, joilla ei ole oikeutta käyttää keksintöä. Patentin antaman suojan laajuus ja vahvuus määräytyy vaatimuksista. Patenttia haettaessa hakemukseen on aina sisällytettävä keksinnön selityksen lisäksi patenttivaatimukset. Patenttivaatimuksissa kerrotaan, mikä keksinnössä on uutta ja omalaatuista. Ne siis määrittelevät patentin antaman suoja-alan. Patenttien suoja-alaan kuuluvat myös niin sanotut ekvivalentit ratkaisut. Ekvivalentteja ovat ratkaisut, jotka yksiselitteisesti soveltuvat samaan tarkoitukseen kuin patentoidun keksinnön osana olevat ratkaisut. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 111 - 113; Haarmann & Mansala 2012, 74.)

3.3 Rajoitukset yksinoikeuteen

Patentinhaltijan yksinoikeutta on rajoitettu monin tavoin. Patenttioikeutta on kaivennettu kvalitatiivisesti, eli sen ulkopuolelle on rajattu kaikki muu käyttö, paitsi ammattimainen hyödyntäminen ja oikeuden ajallinen kesto on rajattu enintään 20 vuodeksi. Lisäksi patentit ovat voimassa vain alueellisesti, esimerkiksi suomalainen patentti on voimassa vain Suomessa. Yksinoikeutta rajoittavat myös keksintöön oleva ennakkokäyttöoikeus sekä pakkolisenssi. Yksinoikeus voi myös raueta eli konsumoitua. (Haarman & Mansala 2012, 75.)

Patenttilain 4 §:n mukaan sillä, joka on patentin hakemishetkellä käyttänyt keksintöä hyväkseen, on oikeus jatkaa hyväksikäyttöä myönnetystä patentista huolimatta ennakkokäyttöoikeuteen perustuen. Tuomioistuin voi myöntää ennakkokäyttöoikeuden hakemuksesta sille, joka patenttihakemuksen tekemishetkellä tässä maassa käytti ammattimaisesti hyväkseen hakemuksessa tarkoitettua keksintöä tai oli ryhtynyt olennaisiin toimenpiteisiin käyttääkseen keksintöä hyväkseen. Ennakkokäyttöoikeudenhaltija saa patentin estämättä jatkaa hyväksikäyttöä pysyttämällä entisellään sen yleisen luonteen. Ennakkokäyttäjää ei voi esimerkiksi saatuaan oikeuden jatkaa tuotteen valmistusta siirtyä yhtäkkiä tuomaan tuotetta maahan tai levittämään sitä. Ennakkokäyttöoikeutta ei voida myydä eteenpäin eikä lisensioda haltijan liiketoiminnasta erillisenä. (Patenttilaki; Oesch & Pihlajamaa 2008, 115 - 117.)

Pakkolupa eli pakkolisenssi tarkoittaa tuomioistuimien myöntämää lupaa käyttää suojattua keksintöä muun kuin keksijän tai tämän laillisen siirronsaajan toimesta. Edellytyksenä on keksinnön käyttämättä jättäminen eli patentinhaltijan passiivisuus, keksinnön käyttämisen riippuvuus toiselle kuuluvasta patentista, kasvilajikkeeseen liittyvä huomattava taloudellinen etu, erityisen merkittävä taloudellinen etu tai keksinnön ammattimainen hyväksikäyttö patenttihakemusasiakirjojen julkiseksi tulemisen hetkellä. Pakkolisenssi voidaan myöntää kaikissa tapauksissa vain sille, jolla katsotaan olevan edellytyksiä käyttää keksintöä hyväksi lisenssin mukaisesti. Järjestelmän tarkoituksena on eräiden tärkeiden yhteiskunnallisten etujen huomioon ottaminen ja turvaaminen. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 117 - 120; Haarmann & Mansala 2012, 76.)

Pakkolisenssin saaja saa aina vain yksinkertaiseen käyttöoikeuteen verrattavan oikeuden käyttää keksintöä. Patentinhaltija on itse oikeutettu käyttämään keksintöään rinnakkain pakkolupaan oikeutetun kanssa ja myöntämään lisenssejä muille. Lisäksi patentinhaltijalle kuuluu täysi korvaus oikeuksiensa rajoituksesta. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 117 - 120.)

Yksinoikeus voi menettää merkityksensä oikeuden konsumoitumisen eli raukeamisen johdosta. Konsumoituminen tapahtuu Euroopan talousalueella (ETA). Euroopan talousalueella tapahtuva patentoitujen tuotteiden vaihdantaan saataminen patentinhaltijan toimesta tai tämän suostumuksella lakkauttaa patentin-

haltijan määräämisvallan. Toisin sanoen yksinoikeus raukeaa. Tämän jälkeen rinnakkaistuonti Euroopan talousalueelta on sallittu. Jos patentoidut tuotteet saatetaan vaihdantaan Euroopan talousalueen ulkopuolella, suomalainen patentinhaltija saa estää niiden tuonnin Suomeen. Järjestelmän tarkoituksena on taata tavaroiden vapaa liikkuminen unionin alueella. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 121 - 122; Haarmann & Mansala 2012, 76.)

3.4 Patenttisuojan kesto

Patentti voi olla voimassa enintään 20 vuotta patenttihakemuksen tekemispäivästä (Patentti- ja rekisterihallitus 2012a). Suoja alkaa tekemispäivästä tai sel-laiseksi katsottavasta päivästä. Tekemispäivällä tarkoitetaan päivää, jolloin ha-kemusasiakirjat on jätetty patenttiviranomaiselle. Poikkeuksena 20 vuoden ajal-liseen keston ovat lääke- ja kasvinsuojeluaineet, jotka voivat saada suojaja-ajan pidennystä enintään viisi vuotta. Pidennystä haetaan erillisellä hakemuksella, niin sanotulla lisäsuojatodistushakemuksella. Näiden kohteiden pidennetty voi-massaoloaika perustuu huomattavasti pidempään patenttihakemusten käsitte-lyprosessiin. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 123.)

Vireillä oleva patenttihakemus ja myönnetty patentti pidetään voimassa vuosi-maksuja maksamalla. Jos vuosimaksu jää maksamatta, patenttihakemus tai patentti raukeaa. Jo patenttihakemuksen vireilläoloaikana, eli kun patenttia ei ole vielä myönnetty, tulee hakemuksesta sen kolmannelta voimassaolovuodes-ta alkaen maksaa vuosimaksuja hakemuksen ylläpitämiseksi. Patentinhaltija voi ilmoittaa kirjallisesti Patentti- ja rekisterihallitukselle luopuvansa patentista. Tällöin patentti lakkautetaan, lakkaamisesta kuulutetaan ja sen oikeusvaikutuk-set poistuvat lakkautuspäivästä alkaen. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 124.)

4 Patenttioikeus Euroopan unionissa

Suomessa myönnetty patentti suojaa keksinnön Suomessa, ja jos keksinnön markkinat ovat vain kotimaassa, se riittää suojaksi. Useimmiten keksintö käy-nee kaupaksi myös muualla, kuten Euroopassa tai kauempana maailmalla ja silloin patentointi täytyy ulottaa Suomen rajojen ulkopuolelle. Ei ole olemassa maailmanpatenttia, joten yhdellä hakemuksella ei voi saada patenttia koko maa-

ilmaan. Hakeminen voidaan aloittaa yhdellä hakemuksella, kansainvälisellä patenttihakemuksella eli PCT-hakemuksella. Jos markkinat taas ovat Euroopassa, voi hakija tehdä eurooppapatenttihakemuksen. Jos keksinnön pääasialliset markkinat ovat vain esimerkiksi pohjoismaissa, taloudellisesti kannattavinta on luultavimmin tehdä kansallinen hakemus kuhunkin maahan erikseen. Patentoinnin laajuus riippuu siis liiketoiminnan luonteesta ja taloudellisista edellytyksistä. Yleisesti voidaan todeta, että patentointi ulkomailla on kallista. Patentointistrategia kannattaakin harkita tarkkaan. (Patentti- ja rekisterihallitus 2012b.)

Euroopan yhteisön jäsenvaltioissa noudatettava yhteisön oikeus eli eurooppaoikeus ulottuu myös immateriaalioikeuksiin ja niistä on yhteisötasolla annettu paljon lainsäädäntöä, asetuksia ja direktiivejä. Koko Euroopan yhteisön kattavan patenttijärjestelmän valmistelu käynnistettiin jo vuonna 1959, ja 1960-luvun alussa annettiin ensimmäinen luonnos eurooppalaisen patenttijärjestelmän perustaksi. Euroopan patenttisopimus saatettiin voimaan 1977. Yhteiseurooppalainen patenttijärjestelmä päätettiin toteuttaa Ranskan hallituksen esityksestä kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa luotiin kaikille avoin patentin myöntämisyhteisö sekä yhteinen patenttivirasto. Euroopan patenttivirasto, joka toimii eurooppapatenttisopimuksen toimeenpanevana elimenä, aloitti toimintansa vuonna 1978. Toisena vaiheena oli Euroopan yhteisön jäsenvaltioihin rajoitetun, Euroopan patenttisopimukselle rakentuvan ja oikeusvaikutuksiltaan yhtenäisen patenttijärjestelmän luominen. Tätä niin sanottua yhtenäispatenttia on rakennettu pitkään, mutta vielä tänä päivänääkään eivät jäsenvaltiot ole päässeet sopuun sen kaikista yksityiskohdista. (Pihlajamaa 1997, 18; Oesch & Pihlajamaa 2008, 148 - 151.)

Pihlajamaan mukaan Euroopan patenttijärjestelmien tarkoituksena on edistää tavaroiden vapaata liikkuvuutta EU:n alueella sekä tehdä keksintöjen suojaaminen sopimusvaltioissa mahdollisimman helpoksi, halvaksi ja luotettavaksi luomalla yhdenmukainen patenttien myöntämismenettely. Eurooppapatenttia haettaessa hakijan tarvitsee hakemusvaiheessa asioida vain yhden viranomaisen kanssa useiden kansallisten viranomaisten sijasta. Yhdellä patenttihakemuksella voi hakea patenttia, joka tulee voimaan kansallisena patenttina useissa Euroopan maissa. Kun yhtenäispatentti saatetaan voimaan, saa hakija Euroopan

patenttisopimuksen mukaisen patentinhakumenettelyn mukaisesti myönnetylle patentille yhtenäiset oikeusvaikutukset kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa. (1997, 19.)

4.1 Eurooppapatentti EPC

Eurooppapatentti eli European Patent Convention (EPC) on Euroopan patenttisopimuksen mukaisen järjestelmän mukaan myönnetty patentti. Suomi liittyi mukaan Euroopan patenttisopimukseen 1.3.1996. Eurooppapatenttihakemuksella voi saada patentin 40 Euroopan maahan. Eurooppapatentti ei ole ylikansallinen patentti, vaan nippu kansallisia patentteja. Kun patentti on myönnetty, se on vielä saatettava voimaan hakemuksessa nimetyissä maissa. Euroopan patenttisopimuksen 65 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat vaatia, että patentti käännetään kyseessä olevan valtion viralliselle kielelle sen saamiseksi voimaan. Lontoon sopimukseen liittyneet valtiot ovat kuitenkin luopuneet käännösvaatimuksesta joko kokonaan tai osittain. Jos käännös on annettava, se on toimitettava kahden kuukauden kuluessa patentin myöntämisestä ja samalla on maksettava mahdolliset käännöksen julkaisumaksut. (YLEISSOPIMUS eurooppapatenttien myöntämisestä (Euroopan patenttisopimus) tehty Münchenissä 5 päivänä lokakuuta 1973, jäljempänä Euroopan patenttisopimus; Patentti- ja rekisterihallitus 2012c.)

Eurooppapatenttisopimuksen tarkoituksena on luoda yhdenmukaiset patentoitavuuskriteerit, yhtäläinen patentin voimassaoloaika sekä patenttisuojan sisältö koko Euroopan alueelle. Lisäksi sen tarkoituksena on yhtenäistää menettely patentin myöntämisestä väitekasittelyn loppuun saakka. Kaikki sopimukseen liittyneet maat ovat velvoitettuja yhtenäistämään patenttilainsäädäntönsä eurooppapatenttisopimuksen mukaiseksi koskien patentoinnin edellytyksiä, patentin voimassaoloaikaa, välillisen ja välittömän suojan sisältöä sekä mitätöintiperusteita. Siksi kansalliset patenttilait ovat Euroopassa hyvin yhdenmukaisia, ja suurimmat erot syntyvät lähinnä patentoinnin kustannusten osalta. Eurooppapatenttijärjestelmä ei korvaa kansallista järjestelmää, vaan toimii rinnakkain sen kanssa. (Pihlajamaa 1997, 17 - 20; Oesch & Pihlajamaa 2008, 149.)

Euroopan patenttijärjestö eli European Patent Organisation on Euroopan patenttisopimuksella perustettu organisaatio, jota hallinnoi jäsenvaltioiden edustajista koostuva hallintoneuvosto. Hallintoneuvosto päättää muun muassa rahan käytöstä, mahdollisista sääntömuutoksista sekä Euroopan patenttiviraston ylimpien virkojen täytöstä. Se ei sen sijaan ole oikeutettu muuttamaan itse Euroopan patenttisopimuksen sisältöä muuten kuin määräaikojen ja maksujen osalta. Vain poikkeustapauksessa hallintoneuvosto voi muuttaa sopimuksen artikloja, mikäli muutos katsotaan tarpeelliseksi kansainvälisen sopimuksen perusteella ja kaikki jäsenvaltiot hyväksyvät muutoksen. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 151.)

Euroopan patenttijärjestön toimeenpanevana elimenä toimii Euroopan patenttinvirasto eli European Patent Office (EPO). Sen tehtävänä on toimia eurooppapatentteja myöntävänä viranomaisena sekä toimia PCT-hakemusten vastaanottavana ja ennakkouutuu- sekä ennakkopatentoitavuustutkimuksia suorittavana viranomaisena. EPO:n ja jäsenvaltioiden kansallisten patenttivilanomaisten välinen toimivalta on jaettu. EPO tutkii ja julkaisee eurooppapatenttihakemukset, myöntää eurooppapatentit ja käsittelee niitä koskevat väitteet. Kansallinen patenttivilanomainen puolestaan saattaa eurooppapatentin voimaan alueellaan sekä käsittelee eurooppapatentteja koskevat mitätöintikanteet. Mitätöinnin tulee kuitenkin perustua ainoastaan Euroopan patenttisopimuksessa määritetyille perusteille. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 152.)

4.1.1 Patentoinnin edellytykset

Kaikki Euroopan patenttisopimukseen liittyneet maat ovat velvoitettuja yhtenäistämään patenttilainsäädäntönsä sopimuksen mukaiseksi koskien patentoinnin edellytyksiä, patentin voimassaoloaikaa, välillisen ja välittömän suojan sisältöä sekä mitätöintiperusteita. Siksi eurooppapatentin myöntämisen edellytykset ovat hyvin samankaltaiset edellä mainittujen kansallisten patentoinnin edellytysten kanssa. Euroopan patenttisopimuksen 52 artiklan mukaan patentti myönnetään keksintöön, joka on teollisesti käytettävissä, uusi ja keksinnöllinen. Sekä Suomessa että Euroopassa noudatetaan niin sanottua absoluuttisen uutuuden vaatimusta, jonka mukaan myös keksijän itsensä toimeenpanema keksinnön julkistaminen on este patenttia haettaessa. Euroopan patenttivilaston oikeuskäytän-

nön mukaan keksintö tulee julkiseksi, jos keksinnöstä saa tiedon yksikin henkilö, joka kykenee ymmärtämään keksintöä niin, että hän voisi levittää tietoa edelleen, eikä kyseistä henkilöä koske salassapitovelvollisuus asiassa. Keksinnön julkiseksi tulo ei siis edellytä alan ammattimiehen saamaa tietoa asiasta. Keksinnöllisyysvaatimusten osalta Suomen patenttilaki ja Euroopan patenttisopimus eroavat lähinnä sanamuodoltaan. Suomen patenttilain mukaan ratkaisu on keksinnöllinen, jos se eroaa olennaisesti aikaisemmin tunnetusta tekniikan tasosta. Euroopan patenttisopimuksessa todetaan, että ratkaisu ei saa olla itsestään selvä alan ammattimiehelle verrattuna tunnetun tekniikan tasoon patentin hakemis- ja etuoikeuspäivänä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 71 - 86.)

Keksinnön eroavuutta aiemmin tunnetusta arvioidaan yleensä sen perusteella, olisiko alan keskitason ammattimies voinut päätyä samanlaiseen ratkaisuun. Keskitason alan ammattimies on kuvitteellinen käsite henkilölle, jolla on laaja tietomäärä kyseiseltä alalta, mutta jolta puuttuu keksinnöllisyyteen vaadittava luovuus ja mielikuvitus. (Pihlajamaa 1997, 29.)

Euroopan patenttisopimuksen 52 artiklan mukainen lista patentoitavaksi kelpaamattomista ilmiöistä on sisällytetty nykyään Suomen patenttilain 1 § 2 momenttiin. Lainsäädäntö on siten myös tältä osin yhteneväistä. Patenttilaissa ja Euroopan patenttisopimuksessa on lueteltu myös keksintöjä, joille ei myönnetä patenttia, vaikka ne sinänsä täyttäisivät keksinnön tunnusmerkit. Tällaisia ovat muun muassa hyvän tavan ja yleisen järjestyksen vastaiset keksinnöt, jotka loukkaavat yleistä moraalia. EPO:ssa vallitsevan periaatteen mukaan keksinnön sulkemiseksi patentoitavuuden ulkopuolelle ei riitä, että keksintö on lailla kielletty yhdessä tai useammassa sopimusvaltiossa, vaan sen kaupallista hyödyntämistä tulee pitää sopimusvaltioiden alueella yleisesti hyvän tavan ja yleisen järjestyksen vastaisena. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 75 - 76; Euroopan patenttisopimus.)

4.1.2 Patenttioikeuden sisältö

Kuten kansallinen patentti, antaa myös eurooppapatentti haltijalleen yksinoikeuden keksinnön ammattimaiseen hyväksikäyttöön. Yksinoikeus ammattimaiseen hyväksikäyttöön ei suoraan tarkoita oikeutta keksinnön käyttämiseen Eu-

roopan patenttisopimuksen jäsenvaltioissa, sillä käyttöoikeus saattaa riippua tietyn valtion kansallisesta lainsäädännöstä sekä aiemmin myönnetystä patentista. Eurooppapatentti on kansallisen patentin tapaan ensisijaisesti oikeus kieltä muilta patentoidun keksinnön ammattimainen teollinen hyväksikäyttö. Teolliseen hyväksikäytön tulkitaan Euroopan patenttisopimuksessa käsittävän myös maatalouteen, liikenteeseen ja kotitalouteen liittyvän hyväksikäytön. Eurooppapatentinhaltija ei voi kuitenkaan kieltää keksinnön hyväksikäyttöä yksityiseen tarkoitukseen, ellei käytön katsota olevan tarkoitukseltaan kaupallista. (Pihlajamaa 1997, 82.)

4.1.3 Rajoitukset yksinoikeuteen

Yksinoikeuteen voi kohdistua rajoituksia kansallisen lainsäädännön perusteella. Tällaisia rajoituksia ovat muun muassa aiemmin Suomen patenttijärjestelmän yhteydessä mainitut pakkolisenssit. (Pihlajamaa 1997, 83.)

EU:ssa on teollisoikeuksien osalta hyväksytty niin sanottu konsumoitumis- eli sammumisperiaate, joka tarkoittaa sitä, että patentinhaltija ei voi estää rinnakkaistuontia EU:n alueella. Periaate pohjautuu Euroopan unionin tuomioistuimien tavaroiden vapaata liikkumista koskeviin ratkaisuihin. Sen mukaan patentinhaltijalla on yksinoikeus ensimmäisenä saattaa patentilla suojattu tuote tai menetelmä vaihdantaan EU:n alueella joko itse tai lisenssinhaltijan välityksellä. Tämän jälkeen patentinhaltijalla ei ole oikeutta estää tuotteiden vapaata liikkumista maiden välillä. Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan pakkolisenssin perusteella valmistetut tuotteet eivät ole markkinoilla patentinhaltijan suostumuksella, eikä niiden rinnakkaistuonti ole sallittua. (Pihlajamaa 1997, 83.)

4.1.4 Patenttisuojan kesto

Eurooppapatentti on voimassa 20 vuotta hakemuksen tekemispäivästä tai muusta sellaiseksi katsottavasta päivästä lähtien. Lääkeaineiden osalta patentin suoja-aikaa voidaan tietyissä olosuhteissa EU:n komission antaman direktiivin 1768/92 mukaisesti pidentää enintään viidellä vuodella. Patentin voimassaolo edellyttää vuosimaksujen maksamista. Eurooppapatenttihakemuksesta vuosimaksut maksetaan Euroopan patenttiviranomaiselle hakemuskäsittelyn aikana

ja myöntämisen jälkeen kullekin kansalliselle viranomaiselle erikseen niissä valtioissa, joissa patentti on saatettu voimaan. Mikäli vuosimaksua ei makseta kansallisessa lainsäädännössä asetetussa määräajassa, lakkaa patentin voimassaolo kyseisessä valtiossa sen maksuvuoden päättyessä, jota koskeva vuosimaksu on viimeiseksi maksettu. EPO ei ylläpidä ajantasaista rekisteriä maksamattomien vuosimaksujen myötä lakanneista eurooppapatenteista, siksi patentin voimassaolo tulee aina tarkistaa kunkin valtion kansalliselta viranomaiselta. (Pihlajamaa 1997, 84; Oesch & Pihlajamaa 2008, 123 - 125.)

Eurooppapatentinhaltijalla on mahdollisuus pyytää jo myönnetyn eurooppapatentin kumoamista tai rajoittamista sekä uudet patenttivaatimukset viranomaiselle toimittamalla pyytää kansallisen suomalaisen tai Suomessa voimaan saatetun eurooppapatentin rajoittamista Suomessa. Vaikka myöntämisen jälkeen eurooppapatentin oikeusvaikutukset niissä jäsenvaltioissa, joissa eurooppapatentti on saatettu voimaan, ovat samat kuin kansallisella patentilla ja mahdolliset oikeusriidat kuuluvat kansallisen lainsäädännön alaisuuteen, on eurooppapatentinhaltijalla mahdollisuus keskitetysti pyytää EPO:a kumoamaan myönnetty patentti tai rajoittamaan sen suoja-alaa muutettujen patenttivaatimusten mukaiseksi. Rajoitus- tai kumoamispyyntö voidaan tehdä milloin tahansa myöntämisen jälkeen, myös voimassaoloajan päätyttyä. EPO:n päätös koskee kyseistä patenttia kaikissa jäsenmaissa, joissa se on saatettu voimaan. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 125 - 126.)

4.2 Yhtenäispatentti

Tuleva vaikutuksiltaan yhtenäinen EU-patentti on niin uusi asia, ettei sille ole vakiintunut suomen kieleen vielä tiettyä termiä. Tässä opinnäytetyössä kyseeseen patenttiin viitataan joko yhtenäispatenttina tai yhtenäisenä EU-patenttina, jotka ovat tällä hetkellä käytetyimmät termit alan ammattilaisten kirjoituksissa.

Kim Finnilän (2012) Berggren Groupin sivuilla julkaistun artikkelin mukaan EU:n yhtenäinen patenttijärjestelmä tarjoaa keskitettyyn tavanomaiseen eurooppapatenttihakemukseen perustuvan eurooppapatentin rekisteröimisen yhtenäispatentiksi 25 EU-valtiossa. Finnilän mukaan tämä keventää ratkaisevasti hallinnollista menettelyä, poistaa kaikki käännöstarpeet viimeistään 12 vuoden siirtymä-

ajan jälkeen, vähentää kustannuksia ja mahdollistaa yhtenäispatentteihin sekä nykyisiin eurooppapatentteihin liittyvien oikeusriitojen käymisen yhteisessä tuomioistuimessa. Patentinhakijalla on mahdollisuus valita joko kansallisen, tavanomaisen eurooppalaisen tai uuden yhtenäisen patenttijärjestelmän käyttämisen välillä kustannustehokkaalla tavalla, liiketoimintansa tavoitteiden mukaisesti. Riitatilanteissa yhteisessä tuomioistuimessa voidaan käydä oikeutta haluttujen tuomioistuin sopimusvaltioissa toimivien lakimiesten ja patenttiasiamiesten kanssa riippumatta siitä, missä sopimusvaltiossa konfliktitilanne esiintyy. Paikallisia edustajia siis ei enää tarvitse käyttää. Tämä kolmannen vaihtoehdon mukainen patenttisuojajärjestelmä edistää jatkossa eurooppalaista kilpailukykyä ja liiketoiminnan ja tuotekehityksen puitteita.

Euroopan parlamentti hyväksyi 11.12.2012 yhtenäiseen patenttijärjestelmään liittyvät asetusehdotukset ja kansainvälisen sopimuksen. Hyväksytty ehdotus koostuu kahdesta EU-asetuksesta sekä patenttituomioistuin sopimuksesta. Asetuksista toinen käsittelee vaikutukseltaan yhtenäistä eurooppapatenttia, toinen sen kielisäännöksiä. Yhtenäisen patenttisuojajärjestelmän lisäksi järjestelmä käsittää kansainväliseen sopimukseen perustuvan yhteisen eurooppalaisen tuomioistuimen. Yhteisellä patenttituomioistuimella on tarkoitus täydentää patenttisuojaa Euroopan unionissa. Sen etuna on riita-asioiden keskittäminen yhteen paikkaan, jolloin yhtenäispatenttien loukkausta ja pätevyyttä koskevien riitojen ratkaiseminen tehostuu. Patenttituomioistuimen tekemien päätösten vaikutus ulottuu koko Euroopan unioniin ja sen avulla voidaan välttää ongelmat, joita saattaa ilmetä silloin, kun asian ratkaisijoina ovat erilaiset kansalliset tuomioistuimet. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 158 - 160; Euroopan unioni 2011a; Finnälä 2012; Isotalus 2012; Berggren Group 2013; Kolster Oy Ab 2013a.)

Tavoitteena on, että Euroopan neuvosto ja Euroopan parlamentti saisivat aikaan lopullisen muodollisen hyväksynnän vielä tämän vuoden puolella. Patenttijärjestelmän yhtenäistäminen Euroopassa eteni jälleen 19.2.2013, kun EU-ministerit allekirjoittivat Brysselissä sopimuksen eurooppalaisen patenttituomioistuimen perustamisesta. Seuraavaksi prosessi etenee kansallisiin ratifiointeihin. Mikäli ratifiointit saadaan toteutumaan odotetulla aikataululla, voidaan uusi

järjestelmä ottaa käyttöön vuoden 2015 aikana. Ratifiointiin esteenä ovat olleet pääasiassa riidanratkaisujärjestelmä ja kielikysymys. Suomen on tarkoitus käynnistää kansallinen ratifiointi prosessi välittömästi. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 158 - 160; Euroopan unioni 2011a; Finnälä 2012; Isotalus 2012; Berggren Group 2013; Kolster Oy Ab 2013a.)

Uuden patenttijärjestelmän toteuduttua patentinhakijalla on siis kolme vaihtoehtoa tietä hakea patenttisuojaa Euroopan Unionin alueella:

- 1) Ensimmäinen vaihtoehto on maittain jätettävä kansallinen patenttihakemus, joka käsitellään ja mahdollisesti myönnetään kussakin maassa erikseen.
- 2) Hakija voi myös jättää keskitetyn eurooppapatenttihakemuksen Euroopan patenttiovastoon (EPO), joka käsitellään ja myönnetään keskitetysti EPO:ssa, minkä jälkeen myönnetty patentti on validoitava kussakin 38:ssa Euroopan patenttisopimuksen (EPC) jäsenmaassa erikseen kolme kuukautta myöntämisen jälkeen.
- 3) Viimeinen vaihtoehto on niin sanottu yhtenäinen EU-patenttihakemus EPO:on, joka käsitellään ja mahdollisesti myönnetään keskitetysti EPO:ssa, minkä jälkeen myönnetty eurooppapatentti voidaan rekisteröidä kuukauden sisällä yhtenäispatentiksi. Yhtenäispatentti kattaa 25 EU-maata, toistaiseksi kuitenkin pois lukien Espanja ja Italia, jotka halutesaan voivat liittyä järjestelyyn myöhemmin. Kyseinen patentti voidaan lisäksi validoida muissa EPC-jäsenmaissa edellisessä kohdassa mainitun eurooppapatentin tavoin. (Finnälä 2012; European Patent Office 2013.)

Finnälän (2012) mukaan tulevaisuudessa yhtenäispatenteihin liittyvät oikeusriidat käytäisiin yhteisessä eurooppalaisessa tuomioistuimessa. Tuomioistuimen olennainen piirre on, että oikeusprosessit käydään yhteen tuomioistuinsovimukseen perustuvien yhteisten säännösten puitteissa. Yhteinen tuomioistuin muodostuu ensimmäisestä asteesta, jolla on keskusjaosto (Pariisi, Lontoo, München) sekä alueellisia ja paikallisia jaostoja eri EU-maissa. Keskitetty valitusinstanssi tulee sijaitsemaan Luxemburgissa. Perinteisten eurooppapatenttien osalta riidat voidaan valita käytäväksi joko kansallisissa tuomioistuimissa nykyisen käytännön mukaan tai tulevassa yhteisessä tuomioistuimessa tiettyjen siirtymä-

säännösten puitteissa. Eurooppapatenttien ja eurooppapatenttihakemusten osalta on olemassa seitsemän vuoden sekä mahdollisesti vielä toisen seitsemän vuoden siirtymäaika, jonka jälkeen kaikki eurooppapatenttihakemusasiat automaattisesti myös siirtyisivät yhteisen tuomioistuimen piiriin. (European Patent Office 2013.)

Yhtenäispatentin hakumenettely vastaisi pitkälti eurooppapatentin hakumenettelyä, mutta yhtenäispatentti voitaisiin myöntää ainoastaan kaikkia Euroopan unionin jäsenvaltioita koskevana. Euroopan patenttivirasto hoitaa tulevatkin EU-patenttihakemukset, joten hakemuskäsittely säilynee yhtä laadukkaana kuin tähän asti. Silti itse patentin voimaansaattaminen yksinkertaistunee merkittävästi. Yhtenäisen vaikutuksen patentin hakuprosessi eroaa nykyisen eurooppapatentin hakuprosessista siinä, että myöntämisen jälkeen hakijan on pyydettävä kuukauden kuluessa yhtenäisen vaikutuksen patenttia. Tällöin vuosimaksut maksetaan EPO:lle, joka jakaa osan vuosimaksuista kansallisille virastoille. Jos erillistä pyyntöä ei tehdä, on yhtenäinen eurooppapatentti saatettava voimaan jokaisessa maassa erikseen aivan kuten nykyäänkin. (Pihlajamaa 1997, 88 - 93; Oesch & Pihlajamaa 2008, 158 - 160; Kolster Oy Ab 2013a.)

Kielijärjestelyssä otetaan käyttöön siirtymäaika, jonka pituus riippuu konekäännösten tason kehittymisestä. Siirtymäaika on enintään 12 vuotta. Siirtymäaikana on EPO:on toimitettava koko patentin käännös jollakin muulla kuin käsittelykielellä, samalla kun pyytää yhtenäisen vaikutuksen patenttia. Jos käsittelykielenä on ranska tai saksa, on käännös oltava englanniksi. Jos käsittelykieli on englanti, käännöksen voi tehdä mille tahansa jäsenvaltioiden viralliselle kielelle, joka kuuluu unionin virallisiin kieliin. (Pihlajamaa 1997, 88 - 93; Oesch & Pihlajamaa 2008, 158 - 160; Kolster Oy Ab 2013a.)

4.2.1 Patentoinnin edellytykset

Yhtenäisen EU -patentin myöntämisedellytykset, kuten patentoitavuuden edellytykset, määritellään eurooppapatenttisopimuksessa. Patentoitavan keksinnön tulee olla teollisesti käytettävissä, uusi ja keksinnöllinen. Edellytykset ovat siis täysin vastaavat eurooppapatentin kanssa ja hyvin samankaltaiset kansallisen patentin myöntämisedellytysten kanssa. (Euroopan unioni 2011a.)

4.2.2 Patenttioikeuden sisältö

Yhtenäispatentti antaa patentin haltijalle oikeuden kieltää sekä patentoidun keksinnön välillinen että välitön hyväksikäyttö. Välittömällä hyväksikäytöllä tarkoitetaan keksinnön valmistamista, tarjoamista, markkinointia, käyttämistä, maahan tuontia ja myyntiä. Sallittua ei ole myöskään patentoidun keksinnön välillinen hyödyntäminen elinkeinotoiminnassa. Yhtenäispatentinhaltijalla on oikeus kieltää kolmansilta osapuolilta sellaisten aineiden tai tarvikkeiden tarjoaminen, myyminen tai tarjontaan valmistaminen muille kuin patentoidun keksinnön käyttöön oikeutetuille Euroopan unionin alueella, jotka olennaisilta osin liittyvät patentoituun keksintöön tai patentoidun keksinnön hyväksikäyttöön. (Pihlajamaa 1997, 94.)

4.2.3 Rajoitukset yksinoikeuteen

Asetusehdotuksessa on määriteltyjä aloja, erityisesti yksityisissä puitteissa ja muissa kuin kaupallisissa tarkoituksissa toteutetut toimet, joita yhtenäisen EU-patentin antamat oikeudet eivät käsitä. Yhtenäispatenttiin pätee myös konsuomitusperiaate sekä ennakkokäyttöoikeus. Yhtenäispatenttiin voidaan antaa yksinoikeuskäyttölupa tai rajoittamaton käyttölupa, joka koskee sitä kokonaan tai sen osaa ja koko yhteisön aluetta tai sen osaa. Yhtenäispatentin antamiin oikeuksiin voidaan vedota käyttöluvan haltijaa vastaan, jos tämä rikkoo jotakin käyttölupasopimuksen rajoitusta. Patentin haltija voi antaa kaikille asiasta kiinnostuneille luvan käyttää keksintöä käyttöluvan haltijana asianmukaista, komission säätämää korvausta vastaan. Valtuutus tehdään ja se voidaan perua jättämällä virastolle kirjallinen ilmoitus, ja se aiheuttaa patentin voimassaolon jatkamisesta aiheutuvien vuosimaksujen alentamisen. Jäsenvaltioilla ei ole valtuuksia myöntää käyttölupavalmiuteen perustuvia yhtenäispatentin käyttölupia. (Euroopan unioni 2011a.)

Komissio voi myöntää pakkoluvan patentin käyttämiseen, jos yhtenäispatenttia ei hyödynnetä tai sitä hyödynnetään puutteellisesti tai jos patentti on riippuvainen toisesta patentista. Se voi myös antaa luvan yhtenäispatentin hyödyntämiseen tietyissä tarkoin määritellyissä tilanteissa, kuten kriisitilanteissa, muissa äärimmäisen kiireellisissä tilanteissa tai tilanteessa, jossa oikeudenkäynnissä

tai hallintomenettelyssä kilpailunvastaiseksi todettua menettelytapaa on korjattava. (Euroopan unioni 2011a.)

4.2.4 Patenttisuojan kesto

Yhtenäisen EU-patentin suoja-aika on 20 vuotta, kuten eurooppapatentissa ja kansallisessa patentissa. Yhtenäinen EU-patentti lakkaa, mikäli vuosimaksuja ei suoriteta määräajassa. Vuosimaksut suoritetaan EPO:lle, joka jakaa osuudet edelleen jäsenvaltioille. Tämä käytäntö poikkeaa eurooppapatentista, jossa myöntämisen jälkeen vuosimaksut suoritetaan kullekin kansalliselle viranomaiselle. Patentti lakkaa myös, jos patentinhaltija luopuu oikeudestaan patenttiin tai jos se mitätöidään. Patentinhaltija voi luopua patentista vain kokonaisuudessaan. Patentti lakkaa myös siltä osin, kuin yhtenäispatentinhaltija rajoittaa patentin alueellista tai aineellista patenttivaatimusten laajuutta sekä hallinnollisena uudelleen käsittelynä rajoitusmenettelyssä supistaa sen suoja-alaa. Yhtenäispatentti voidaan pääsääntöisesti mitätöidä vain kokonaisuudessaan koko Euroopan alueella. Poikkeuksen tähän luo mitätöinti aikaisemman kansallisen oikeuden perusteella, joka voidaan ulottaa koskemaan vain tietyn valtion aluetta. Tällöin mitätöinti koskee vain yhtenäispatentin oikeusvaikutuksia tietyn valtion alueella, ja se jää voimaan muissa valtioissa. Kun yhtenäispatentti on mitätöity, se katsotaan mitättömäksi alusta alkaen. (Pihlajamaa 1997, 97 - 102.)

4.3 Uuden yhtenäispatentin vaikutukset

Yhtenäisen EU-patentin luomisen tarkoituksena on antaa keksijöille mahdollisuus saada yhtenäinen, lakisääteisesti koko Euroopan unionin alueella voimassa oleva patentti. Luomalla tällainen patentti mahdollistettaisiin patentoimiskustannusten, erityisesti hakemusten kääntämiseen ja jättämiseen liittyvien kustannusten huomattava aleneminen, keksintöjen yksinkertaistettu suojaaminen yhtenäisen menettelyn avulla koko unionin alueella ja keskitetyn riitojenratkaisujärjestelmän perustaminen. Patenttisuoja taataan tällä hetkellä EU:ssa kahdella järjestelmällä, kansallisten patenttijärjestelmien ja eurooppapatenttijärjestelmän avulla, eikä näistä kumpikaan perustu yhteisön lainsäädäntöön. Koko yhteisön alueen kattavan yhtenäisen patentin avulla Eurooppa voisi paremmin muokata tutkimuksen ja uuden tieteellisen ja teknisen osaamisen tuloksia teollisiksi ja

kaupallisiksi menestyksiksi. Tavoitteena on myös auttaa Eurooppaa kuromaan umpeen Yhdysvaltojen ja Japanin yksityisten tutkimus- ja kehitysinvestointien etumatkaa sekä vauhdittaa sisämarkkinoiden toimintaa. (Euroopan unioni 2007; Euroopan unioni 2011a.)

Työ- ja elinkeinoministeriön heinäkuussa 2012 julkaisemassa tiedotteessa työministeri Lauri Ihalainen toteaa, että uusien keksintöjen vieminen EU:n sisämarkkinoille edellyttää koko markkinoiden kattavaa patenttisuojaa. Tämän suojan saaminen ja puolustaminen muuttuu uuden järjestelmän myötä kustannuksiltaan kohtuullisemmaksi, mikä on tärkeää erityisesti pk-yrityksille. Ihalainen lisää, että vaikka koko EU-alueen kattava järjestelmä jäi saavuttamatta, on 25 jäsenmaan keskinäinen ratkaisu kokonaisuutena positiivinen suomalaisten yritysten kannalta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Myös EU:n komissio on korostanut jatkuvasti yhtenäispatentin tuomia etuja pk-yrityksille. Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2008 teettämän yhtenäispatentin vaikutuksia käsittelevän selvityksen mukaan yhtenäispatenttia ei Suomessa kuitenkaan pidetä erityisen tarpeellisenä pk-yrityksissä tai yksittäisten keksijöiden parissa ja monet kyselyyn vastanneista suhtautuivat sen käyttöönottoon varauksella. Kyselyn mukaan koko EU:n kattavaa suojaa tärkeämpänä pidettiin patenttisuojan hankkimista esimerkiksi Yhdysvalloissa. Yhtenäispatentti koettiin kuitenkin tarpeelliseksi erityisesti lääketeollisuudessa. Monet vastaajista pitivät tärkeänä myös ylikansallisen patenttituomioistuimen luomista Eurooppaan ja uskoivat sen nostavan eurooppapatentin kilpailukykyä. Yhtenäistä eurooppalaista patenttioikeudenkäyntijärjestelmää pidettiin merkittävänä, vaikka itse yhtenäispatentti sinänsä ei toteutuisikaan. Valtaosa kyselyyn vastanneista uskoi yhtenäispatentin lisäävän EU:n ulkopuolisten patentinhakijoiden kiinnostusta hakea EU:n laajuista yhtenäistä patenttia. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2009.)

Tutkimuksessa uskottiin yhtenäispatentin toteutuessaan heikentävän pitkällä aikavälillä PRH:n taloudellista tilannetta vähentyneiden maksujen myötä. Vastaajista 87 % tunsikin, että PRH:n toimintaedellytysten heikkeneminen vaarantaa suomalaisten yritysten ja keksijöiden keksintötoimintaa. Esimerkiksi vuosimaksujen taso ja se, kuinka suuren osuuden kunkin maan virasto saa vuosimaksuista, ovat kuitenkin toistaiseksi auki olevia kysymyksiä, joten niiden vaikutuk-

sia on vaikea arvioida. Nähtäväksi jää myös, millaisiksi oikeudenkäyntikustannukset muodostuvat tai kuinka paljon esimerkiksi kaksi suomalaista yritystä tuovat käymään oikeutta keskitetyssä oikeusistuimessa, joka on muualla kuin Suomessa. On mahdollista, että uusi EU-patenttijärjestelmä jopa kasvattaa oikeudenkäyntikuluja. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2009; Suominen 2012; Kolster Oy Ab 2013a.)

5 Patentin hakeminen

Suomea koskevaa patenttia voi hakea joko kansallisena patenttina, eurooppa-patenttina tai kansainvälistä patentinhakujärjestelmää hyväksikäyttäen. Patentin myöntää hakutavan mukaan joko Patentti- ja rekisterihallitus tai Euroopan patenttivirasto, jonka myöntämä patentti on vielä saatettava voimaan Suomessa. Eurooppapatenttia voi hakea kuka tahansa, riippumatta siitä onko hakijan koti- tai asuinpaikka sopimusvaltion alueella tai onko hakija jonkin sopimusvaltion kansalainen. Ellei hakijalla ole koti- tai asuinpaikkaa jossakin sopimuksen jäsenvaltioissa, hakijan on käytettävä apunaan asioinnissa Euroopan patenttiviraston hyväksymää asiamiestä. (Pihlajamaa 1997, 31; Oesch & Pihlajamaa 2008, 127.)

5.1. Patenttiasiamies

Patenttien ja patenttihakemusten parissa työskentelee joukko erilaisia ammattelaita edustavia henkilöitä, kuten patenttiasiamiehiä, patentti-insinöörejä, keksintöasiamiehiä ja asianajajia. Patenttiasiamiehen käyttäminen on joissakin maissa lailla säädetty. Suomessa ja EPO:ssa ei ole asiamiespakkoa, mutta asiamiehen käyttämistä suositellaan. PRH ja EPO eivät lähetä postia ulkomaille, joten ulkomaisella hakijalla tulee olla joko maassa toimiva asiamies vastaanottamassa postia tai koti- ja toimipaikka Euroopan talousalueella. Patenttiasiamiehen tulee olla kirjautunut viranomaisen ylläpitämään patenttiasiamiesrekisteriin. Rekisteriin merkityllä henkilöllä tulee olla diplomi-insinöörin tutkinto tai muu soveltuva korkeakoulututkinto ja kokemusta patenttiasioissa. Koetta ei ole. Suomessa rekisteriä ylläpitää Patentti- ja rekisterihallitus. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 163 - 165.)

Euroopassa patenttiasiamiehenä on oikeutettu toimimaan EPO:n rekisteröimä henkilö tai kansallinen asianajaja. Rekisteriin voidaan merkitä jäsenvaltion kansalainen tai jäsenvaltiossa kotipaikan omaava henkilö, joka on hyväksytysti suorittanut EPO:n järjestämän kokeen. Edellytyksenä kokeeseen osallistumiselle on teknisen alan yliopistotason koulutus ja vähintään kahden vuoden ammattikokemus alalta. Ilman koetta rekisteriin voidaan merkitä myös henkilö, joka uuden jäsenvaltion liittyessä sopimukseen ja vuoden liittymisen jälkeen toimii kyseisessä jäsenvaltiossa patenttiasiamiehenä. Asiamiehenä EPO:ssa voi toimia myös jossakin jäsenvaltiossa toimiva asianajaja, mikäli hän on oikeutettu edustamaan patentin hakijaa kansallisessa viranomaisessa. Mikäli hakija on yritys, jolla on kotipaikka jossakin jäsenvaltiossa, voi hakijaa edustaa valtuutettu työntekijä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 163 - 165.)

Patenttiasiamies laatii patenttihakemuksen ja edustaa hakijaa patenttihakemuksen eri käsittelyvaiheissa sekä hoitaa kirjeenvaihdon viranomaisten kanssa. Hän yleensä valvoo eri maksujen määräaikoja myös patentin myöntämisen jälkeen ja varmistaa, ettei hakijalle aiheudu oikeudenmenetyksiä patenttikäytännön vierauden ja puuttuvan patenttitietämyksen tai määräaikojen valvontaan riittämättömien resurssien vuoksi. Patenttiasiamies hoitaa myös väite käsittelyt ja on yleensä yhdessä asianajajan kanssa mukana mahdollisissa oikeudenkäynneissä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 163 - 165.)

5.2 Hakemus

Patenttihakemus koostuu aina vähintään hakija- ja keksijä- ja keksintöinformaation sisältävästä asiakirjasta, yleensä viranomaisen tähän käyttöön osoittamasta hakemuslomakkeesta sekä keksinnön selityksestä, patenttivaatimuksista, tiivistelmästä ja mahdollista piirustuksista. Hakemuslomakkeessa on ilmoitettava ainakin hakijan yhteystiedot sekä mahdollisen patenttiasiamiehen yhteystiedot, jos hakija on ottanut asiamiehen hakemusta hoitamaan. Lisäksi annetaan tiedot keksijästä. Jos hakija ei ole keksijä tai jos hakija ei ole tehnyt keksintöä yksin, hakemuksessa on selvitettävä hakijan oikeus keksintöön. Patenttihakemuksessa on ilmoitettava mahdollinen etuoikeusvaatimus, jossa kerrotaan, milloin ja minkä valtion patenttivilanomaiselle etuoikeuden perustava hakemus on jätetty, hakemuspäivä ja hakemuksen numero. Samassa hakemuksessa on mahdollis-

ta pyytää etuoikeutta useammasta aikaisemmasta hakemuksesta olettaen, että ne on kaikki tehty hakemispäivää edeltävien 12 kuukauden aikana. Tällöin määräjät lasketaan aikaisemman hakemuksen tekemispäivästä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 129; Haarmann & Mansala 2012, 118 - 119.)

Selityksessä kerrotaan, mihin tekniikan alaan keksintö liittyy ja se tekniikka, johon keksintö perustuu, eli mikä on hakijan tiedossa oleva tunnetun tekniikan taso tällä hetkellä. Selityksen tulee olla niin selvä, että alan ammattimies voi sen perusteella käyttää keksintöä hyväkseen. Selitys jaetaan yleiseen ja erityiseen osaan. Yleisessä osassa esitetään keksinnön käyttöala ja ennestään tunnettu tekniikka keksinnön tekniikan alalta sekä esitetään se, mitä erityistä keksinnöllä saavutetaan tunnettuun tekniikkaan verrattuna. Erityisessä osassa keksintö selitetään yksityiskohtaisesti erilaisten käytännön sovellusesimerkkien avulla ja mahdollisia liitteinä olevia piirustuksia apuna käyttäen. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 130; Haarmann & Mansala 2012, 119.)

Patenttivaatimukset ovat patenttihakemuksen ydin ja ne selventävät sen, mikä keksinnössä on uutta ja omalaatuista. Yhteen patenttihakemukseen voi sisältyä useita patenttivaatimuksia. Yhdennestätoista ja sen jälkeisistä patenttivaatimuksista on yleensä maksettava lisämaksu. Vaikka samassa hakemuksessa voi olla useita patenttivaatimuksia, ei yhdessä hakemuksessa saa kuitenkaan olla kuin yksi keksintö. Patenttivaatimukset tulee liittää toisiinsa niin, että ne muodostavat yhden yhtenäisen keksinnöllisen idean. Mikäli hakemuksessa on useita eri teknisiä ratkaisuja tai vaatimuksilla ei ole yhtenäistä keksinnöllistä ideaa, on hakemus epäyhtenäinen ja patentin saadakseen hakijan tulee poistaa ylimääräinen tai ylimääräiset keksinnöt hakemuksesta. Hakemuksesta poistettava osa voidaan erottaa omaksi niin sanotuksi jaetuksi hakemukseksi, joka saa saman hakemuspäivän kuin alkuperäinen hakemus. Eurooppapatenttihakemus on mahdollista jakaa niin kauan kuin se on vireillä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 131 - 133; Haarmann & Mansala 2012, 119.)

Patenttivaatimukset määrittävät patenttisuojan laajuuden, joten niiden tulee olla selvät ja johdonmukaiset. Patenttivaatimus sisältää johdannon sekä tunnusmerkkiosan. Ne erotetaan toisistaan kaikkien patenttialalla työskentelevien tuntemilla sanoilla ”tunnettu siitä että”. Johdanto-osassa mainitaan keksinnön tun-

netut piirteet, minkä jälkeen tunnusmerkkiosassa esitetään uudet, tunnetuista ratkaisuksista poikkeavat piirteet. Patenttivaatimuksissa voidaan viitata piirustuksiin, mutta ei keksinnön selitykseen. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 131 - 133; Haarmann & Mansala 2012, 119.)

Tiivistelmän tarkoituksena on helpottaa patentti-informaation käsittelyä ja etsintää. Siinä mainitaan, mihin tekniikan alaan keksintö kuuluu sekä ilmaistaan se tekninen ongelma, joka keksinnöllä on tarkoitus ratkaista ja esitetään keksinnön mukaisen ratkaisun pääperiaate. Tiivistelmällä ei ole varsinaista juridista merkitystä. Patenttihakemukseen liitettävien piirustusten tulee olla selkeitä, kaavioku- vanomaisia eikä niissä saa olla selittävää tekstiä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Hakemukseen on mahdollista liittää myös diagrammeja tai taulukoita. Piirustukset tulee jättää yhtä aikaa patenttihakemuksen kanssa. Mikäli piirustukset on jätetty myöhemmin kuin hakemus, voidaan hakemuspäivää siirtää tai piirustukset erottaa hakemuksesta muuksi selittäväksi informaatioksi. Jos myöhemmin jätettävät piirustukset ovat osa etuoikeushakemusta, ei hakemuspäivää eurooppapatenttihakemuksessa tarvitse siirtää. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 134.)

Patenttihakemukseen ei saa lisätä mitään hakemuspäivän jälkeen. Patenttivaatimuksia voidaan muokata käsittelyn aikana, mutta muokkaamiseen tarvittava tieto täytyy löytyä hakemustekstistä, joko selityksestä tai alkuperäisistä vaatimuksista. Toisin sanoen hakemukseen ei saa hakemispäivän jälkeen lisätä mitään, mikä laajentaisi patentin suoja-aluetta. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 134.)

Eurooppapatenttihakemus ja yhtenäispatenttihakemus tulee tehdä jollakin Euroopan patenttiviraston virallisista kielistä: englanniksi, ranskaksi tai saksaksi. Hakemuksessa käytetty kieli on myös hakemuksen käsittelykieli. Jos hakija on Euroopan patenttisopimuksen sopimusvaltion kansalainen, jonka virallinen kieli on muu kuin Englanti, Saksa tai Ranska, tai hakijalla on koti- tai asuinpaikka tällaisessa valtiossa, voi hakija tehdä hakemuksen kyseisen valtion virallisella kielellä. Hakijan on kuitenkin valmistauduttava antamaan käännös hakemuksesta jollakin Euroopan patenttiviraston virallisista kielistä kolmen kuukauden kuluessa hakemuksen tekopäivästä tai kolmentoista kuukauden kuluessa ensimmäisestä etuoikeuspäivästä lukien. Eurooppapatentin hakijan tulee nimetä hake-

muslomakkeessa ne valtiot, joissa haluaa saattaa patenttioikeutensa voimaan, sekä maksaa nimeämismaksut kahdentoista kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä. (Pihlajamaa 1997, 33.)

5.3 Käsittelyprosessi

Tässä kappaleessa käydään läpi sekä kansallisen patentin että eurooppapatentin käsittelyn yleiset piirteet.

5.3.1 Hakemispäivä

Patentille annetaan hakemispäivä, kun se on jätetty viranomaiselle ja sen on todettu täyttävän sille asetetut minimivaatimukset. Hakemispäivää koskevat minimivaatimusten mukaan hakemuksesta tulee käydä ilmi, että kyseessä on patenttihakemus, siitä löytyvät hakijan tunniste- ja yhteystiedot ja sen tulee sisältää keksinnön kuvaus. Hakemispäivän myöntämisen jälkeen hakija voi vapaasti julkaista keksintönsä, koska suoja-ajan katsotaan alkavan hakemispäivästä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 135 - 136; Haarmann & Mansala 2012, 118 - 119.)

5.3.2 Muodollinen tarkastus ja luokittelu

Valmistavassa eli muodollisessa tarkastuksessa selvitetään, että hakemus täyttää sille asetetut vaatimukset. Siitä on löydyttävä kaikki tarvittava tunnistetieto. Hakemus kirjataan ja sille annetaan hakemusnumero. Viranomainen tarkastaa myös, että hakemusmaksu on maksettu. Joissakin järjestelmissä patenttihakemus katsotaan tehdyksi vasta, kun siitä on maksettu hakemusmaksu. Lisäksi patentti luokitellaan kansainvälisen patenttiluokituksen mukaisesti. Kansainvälinen patenttiluokitus koskeva sopimus, International Patent Classification (IPC), jakaa tekniikan alat kahdeksaan luokkaan ja edelleen lohkoihin ja alalohkoihin. Jaon tarkoituksena on helpottaa patentti-informaation hyväksikäyttöä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 136 - 137.)

5.3.3 Uutuustutkimus

Muodollisen tutkimuksen jälkeen tutkitaan patentoitavuuden edellytykset eli keksinnön uutuus sekä keksinnöllisyys. Patentti- ja rekisterihallituksen patentti-

ja innovaatiolinjalla työskentelee yli sata tekniikan eri alojen asiantuntijaa, jotka käsittelevät tulleita patenttihakemuksia. Hakemuksen käsittelijä selvittää tietokantojen ja kirjallisuuden avulla, mikä on tunnetun tekniikan taso hakemuksen omassa patenttiluokitusluokassa sekä lähiluokissa ja eroaako patentoitavaksi haluttu keksintö olennaisesti aikaisemmin tunnetuksi tulleesta. Tutkijoilla on käytettävissä EPO:n sähköiset tiedonhakujärjestelmät ja tietokannat, joissa on patenttijulkaisuja 1920-luvulta ja kauempeakin. Lisäksi paperilla olevassa kokoomassa on joidenkin maiden patenttijulkaisuja jopa 1800-luvulta alkaen. Samassa yhteydessä hakemuksen käsittelijä muodostaa mielipiteensä hakemuksen yhtenäisyydestä eli siitä, onko hakemuksessa useampia keksintöjä tai toteuttavatko hakemuksessa esitetyt ratkaisut useamman kuin yhden keksinnöllisen idean. Jos patenttihakemus on niin laaja, ettei patenttia voida sen mukaisena myöntää, annetaan hakijalle mahdollisuus supistaa patenttivaatimustaan, niin että suojaa haetaan vain siihen, mikä todella on uutta ja keksinnöllistä. Uutuustutkimuksen pohjalta laaditaan uutuustutkimusraportti sekä yleensä myös alustava mielipide hakemuksesta ja siinä esitetyn ratkaisun patentoitavuudesta. Uutuustutkimusraportti on pohjana keksinnön patentoitavuuden arvioinnille ja se julkaistaan kuulutuksen yhteydessä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 137; Haarmann & Mansala 2012, 120.)

5.3.4 Hakemuksen kuulutus

Patenttihakemus kuulutetaan 18 kuukauden kuluttua hakemis- ja etuoikeuspäivästä. Hakemuksen kuuluttaminen tapahtuu julkaisemalla se viranomaisen julkaisussa. Suomessa tämä julkaisu on Patenttilehti, Euroopan patenttiovirastossa European Patent Bulletin. Hakemus on kuulutuksen jälkeen julkinen, mikä tarkoittaa, että kuka tahansa voi tutustua asiakirjoihin ja pyytää niistä kopiota. Kuulutuksen yhteydessä näkyy hakemuksen numero, hakemispäivä, etuoikeuspäivä, hakijan ja keksijän nimi, mahdollinen asiamies, keksinnön nimitys, aikaisemmat patentit, jotka ovat tulleet esiin hakemuksen uutuustutkimusjulkaisussa ja keksinnön tiivistelmä. Kuuluttamisen jälkeen hakemus liitetään patenttitietokantoihin, jolloin yleisö voi tutustua hakemukseen tietokantojen kautta. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 138.)

Hakemuksen kuulutuksesta alkaa myös niin kutsuttu väliaikainen suoja, joka tarkoittaa yksinkertaistettuna sitä, että hakemuksen kuulutuksen jälkeen hakijalla on oikeus kohtuulliseen korvaukseen, mikäli joku loukkaa hänen oikeuttaan keksinnön ammattimaiseen käyttöön. Eurooppapatentin osalta korvauksia väliaikaisen suojan loukkaamisesta voidaan kansallisen lainsäädännön perusteella useimmiten hakea vasta patentin myöntämisen jälkeen. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 138.)

5.3.5 Patentoitavuustutkimus

Uutuustutkimusraportin laatimisen jälkeen tutkitaan hakemuksessa esitetyn ratkaisun patentoitavuus. Viranomaisen selvittää, onko hakemuksessa esitetty keksintö patentoitavissa ja onko se uusi sekä eroaako se olennaisesti aikaisemmin tunnetuksi tulleesta tekniikan tasosta. Samalla viranomaisen selvittää, onko hakemus itsessään laadittu niin selkeästi, että alan ammattimies saa siitä keksintöä koskevan riittävän informaation ja että hakemusta ei ole hakemusprosessin aikana laajennettu koskemaan jotakin, mikä ei ollut hakemuksessa hakemuspäivänä. Lisäksi viranomaisen tekee lopullisen päätöksen hakemuksessa esitetyn ratkaisun yhtenäisyydestä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 138 - 139; Haarmann & Mansala 2012, 120.)

Viranomaisen ilmoittaa hakijalle mielipiteensä patenttihakemuksessa esitetystä ratkaisusta välipäätöksessä, johon hakijan tulee ottaa kantaa määräajassa, jos hän haluaa pitää hakemuksensa voimassa. Hakijan tulee siis vastata patenttiviranomaisen antamiin välipäätöksiin ja korjata niiden perusteella sekä keksinnön selitystä että patenttivaatimuksia niin, että patentti on mahdollista muutosten jälkeen myöntää. Kirjeenvaihtoa tutkijainsinöörien ja hakijan kesken voidaan käydä useita kierroksia, ennen kuin patenttivaatimukset saavat sellaisen sisällön, että patentti voidaan myöntää. Euroopan patenttivirastossa voidaan hakemusvaiheessa järjestää suullinen käsittely, mikäli hakija sitä pyytää. Välipäätöskäsittelyn jälkeen viranomaisen antaa päätöksensä hakemuksesta. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 138 - 139; Haarmann & Mansala 2012, 120.)

Patentin hakumenettelyyn liittyy useita lakiin kirjoitettuja määräaikoja ja lisäksi jokaisessa viranomaisen antamassa välipäätöksessä on määräaika välipäätök-

seen vastaamiselle. Joillekin viranomaisen antamille määräajoille voidaan haakea pidennystä. Suomen patenttilaissa, Euroopan patenttisopimuksessa sekä patenttiyhteistyösopimuksessa on mainittu myös menetetyn määräajan palauttaminen. Siihen vedotessaan hakijan tulee esittää riittävät perusteet sille, ettei hän ennakoimattoman esteen vuoksi voinut noudattaa asetettua määräaika, minkä jälkeen viranomainen voi tehdä päätöksen jatkaa hakemuksen käsittelyä normaalisti. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 142.)

Patenttiviranomainen joko myöntää hakemuksessa esitetylle keksinnölle patentin tai hylkää hakemuksen. Hakemus hylätään, mikäli viranomainen katsoo, että hakemuksessa esitetty keksintö ei täytä patentoitavuuden edellytyksiä. Hylkäävästä PRH:n päätöksestä voi valittaa PRH:n valituslautakuntaan ja edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. EPO:n tekemästä hylkäyspäätöksestä on mahdollista valittaa Euroopan patenttiviraston valituslautakuntaan. Kun patentti on myönnetty, siitä kuulutetaan. Patentti astuu voimaan vasta myöntämisen kuuluttamisen jälkeen. Tämän jälkeen hakija saa patentista patenttikirjan ja se merkitään patenttirekisteriin. Patentin myöntämisen kuuluttamisesta alkaa myös niin sanottu väiteaika. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 139; Haarmann & Mansala 2012, 120 - 121.)

5.3.6 Väitemenettely

Patenttilain 24 pykälän mukaan kuka tahansa voi tehdä väitteen myönnettyä patenttia vastaan. Väiteajan pituus on yhdeksän kuukautta, ja sen katsotaan alkavan patentin myöntämisen kuuluttamisesta. Väite tehdään patentin myöntäneelle viranomaiselle. Lain mukaan väite voi perustua ainoastaan laissa luetelluille väiteperusteille. Väitteen perusteena voi olla se, että hakemusta on laajennettu hakemuksen tekemisen jälkeen, hakemus ei ole niin selvä, että alan ammattimies voisi sen perusteella käyttää keksintöä, hakemuksessa esitetty ratkaisu ei ole patentoitavissa oleva keksintö, ratkaisu ei ole uusi tai keksinnöllinen tai että ratkaisu ei ole teollisesti hyödynnettävissä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 140 - 141; Haarmann & Mansala 2012, 121; PatL 24§.)

Väitteen seurauksena patentti voidaan kumota tai pitää voimassa muutetussa muodossa. Väite voidaan myös hylätä, jolloin patentti pysyy voimassa sellaise-

naan. Patenttiin kohdistuneesta väitteestä annetusta päätöksestä voi valittaa edelleen päätöksen antaneen viranomaisen valituslautakuntaan. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 140 - 141; Haarmann & Mansala 2012, 121; PatL 24§.)

5.4 Eurooppapatentti- ja yhtenäispatenttihakemuksen käsittelyprosessi

Eurooppapatenttia koskeva hakemus tehdään EPO:lle. Hakemus voidaan jättää myös Patentti- ja rekisterihallitukselle, vaikka Suomea ei ole nimetty patenttisuojan kohdevaltioksi. PRH toimittaa hakemuksen eteenpäin EPO:lle. Eurooppapatenttijärjestelmä ei ole suljettu. Hakijalle ei ole asetettu mitään vaatimuksia kansalaisuutta tai kotipaikkaa koskien, joten kuka tahansa voi hakea eurooppapatenttia. Hakemuksen voi myös jättää viranomaiselle millä tahansa kielellä. EPO:n käsittelykieliä ovat englanti, ranska ja saksa. Mikäli hakemus jätetään jollakin muulla kielellä, on käännös toimitettava kahden kuukauden kuluessa. Käännökseen valittu kieli tulee olemaan myöhemmin hakemuksen käsittelykieli. Mikäli hakijan kotipaikka on jossakin Euroopan patenttisopimuksen jäsenvaltiossa ja kotivaltion virallinen kieli on jokin muu kuin yksi EPO:n virallisista kielistä, hakija voi käyttää kotivaltionsa kieltä myöhemmin tapahtuvassa yhteydenpidossa ja on oikeutettu tiettyihin maksualennuksiin. Tämä ei kuitenkaan vapauta hakijaa hakemuksen käännöksen toimittamisesta. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 154 - 156.)

Patenttihakemuksen tutkiminen EPO:ssa tapahtuu periaatteessa samalla tavalla kuin Suomen patenttiviranomaisessa. Uutuustutkimuksen jälkeen hakijalle lähetetään uutuustutkimusraportti, johon sisältyy yleensä lyhyt kannanotto keksinnön patentoitavuudesta. Hakijan tulee kuuden kuukauden kuluessa päättää, jatketaanko hakemuksen käsittelyä. Jos hakija haluaa käsittelyn jatkuvan, hänen on pyydettävä patentoitavuustutkimusta ja maksettava asianomaiset maksut sekä nimettävä ne EPC:n jäsenvaltiot, joissa patenttisuojaa haetaan. Kun hakemus tehdään, ovat kaikki sopimuksen jäsenvaltiot automaattisesti nimettyjä suojan kohteeksi. Hakijan ei kuitenkaan tarvitse maksaa kuin korkeintaan seitsemän nimeämismaksua saadakseen suojan kaikkiin sopimuksen jäsenvaltioihin. Patentoitavuustutkimuksen tekee asiantuntijoista koostuva tutkimusjaosto, joka voi tarvittaessa järjestää myös suullisen käsittelyn. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 154 - 156; Haarmann & Mansala 2012, 122 - 123.)

Kun patentin myöntämisestä on päätetty, siitä kuulutetaan European Patent Bulletinissa. Tämän jälkeen patentti on vielä saatettava voimaan kaikissa niissä valtioissa, joihin kohdistuvana patentti on myönnetty. Voimaansaattamisen tulee pääsääntöisesti tapahtua kolmen kuukauden kuluessa patentin myöntämisen kuuluttamisesta. Voimaansaattaminen tapahtuu maksamalla vaadittu kansallinen maksu sekä toimittamalla kansalliselle viranomaiselle käännökset kyseisen valtion virallisella kielellä. Eurooppapatentin myöntämisen kuuluttamisesta alkaa yhdeksän kuukauden väiteaika. Eurooppapatentteja koskevat väitteet käsittelee EPO. Kun patentti on myönnetty eikä väitettä ole tehty tai patentti on väitteen jälkeenkin pysytetty voimassa muuttumattomana tai muutettuna, on hakija saanut yhdellä hakemuksella yhtenäisessä hakumenettelyssä kansallisen patentin kaikkiin haluamiinsa Euroopan patenttisopimuksen jäsenvaltioihin. Esimerkiksi Suomea koskevaan eurooppapatenttiin sovelletaan samoja säännöksiä kuin kansalliseen patenttiimme. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 154 - 156; Haarmann & Mansala 2012, 122 - 123.)

Yhtenäispatentin hakumenettely tulee vastaamaan suurelta osin eurooppapatentin hakumenettelyä, poikkeuksena että yhtenäispatentti voidaan myöntää ainoastaan kaikkia EU:n jäsenvaltioita koskevana. Yhtenäispatentin vuosimaksut maksetaan EPO:lle, joka jakaa osuudet edelleen jäsenvaltioille. Valtioissa, jonka virallinen kieli on jokin EPO:n hyväksymistä ei-virallisista kielistä, kotipaikan omaava hakija voi pyytää kansallista viranomaista laatimaan uutuustutkimusraportin. Yhtenäispatenttia koskevat riita-asiat on tarkoitus käsitellä yhteisessä patenttituomioistuimessa. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 158 - 159; Isotalus 2012.)

6 Patentoinnin kustannukset

Suomessa patenttihakemuksista, patenteista ja integroidun piirin piirimallihakemuksista maksettavat maksut perustuvat työ- ja elinkeinoministeriön asetukseen 1085/2009 Patentti- ja rekisterihallituksen maksullisista suoritteista ja siihen tehtyihin muutoksiin. Maksut voidaan maksaa joko hakemusta asiakaspalveluun tuotaessa käteisellä rahalla, pankkikortilla tai pankkiin. Patenttiin liittyviä maksuja ovat hakemusvaiheen kustannukset, vuosimaksut sekä muut maksut,

kuten väitemaksut ja etuoikeus- ja diaaritodistuksista sekä oikeaksi todistamisesta aiheutuvat maksut. (Patentti- ja rekisterihallitus 2012d.)

Patentin hakemusmaksu Suomessa on 350 € tai 450 € sen mukaan, tehdäänkö hakemus sähköisesti vai kirjallisesti. Lisäksi, jos patenttihakemukseen sisältyy yli kymmenen patenttivaadetta, jokaisesta kymmenen ylittävästä patenttivaatimuksesta on maksettava 40 euron lisämaksu. Näiden maksujen lisäksi maksettavaksi voi tulla hakemusvaiheessa myös muita maksuja, esimerkiksi jos patenttihakemukselle halutaan lisääaikaa tai se halutaan otettavan uudelleen käsitelyyn. Vuosimaksu patentista on ensimmäisiltä kolmelta vuodelta yhteensä 200 euroa. Tämän jälkeen maksut lähtevät vuosittain vähitellen kasvamaan, niin että neljäs vuosi maksaa 155 euroa, viides vuosi 170 euroa, kuudes vuosi 195 euroa. Kahdennenkymmenennen vuoden vuosimaksu on jo 900 euroa. Jos patentti pidetään voimassa lain antaman maksimiajan, eli 20 vuotta, vuosimaksujen kokonaiskustannus on 8635 euroa. Jos vuosimaksu maksetaan myöhemmin kuin vuosimaksun erääntymispäivänä, se on maksettava korotettuna 20 prosentilla. (Patentti- ja rekisterihallitus 2012d.)

Eurooppapatenttihakemusta tehtäessä hakijan on maksettava hakemusmaksu, uutuustutkimusmaksu ja patentoitavuustutkimusmaksu, lisävaatimusmaksut, jos patenttivaatimuksia on enemmän kuin kymmenen, nimeämismaksu jokaista hakemuksessa nimettyä valtiota kohden ja laajennusmaksu jokaista Euroopan patenttisopimukseen liitännäisenä kuuluvaa valtiota kohden, joissa patentti halutaan myös saattaa voimaan. Hakemusmaksu on 200 euroa kirjallisesti toimitetusta ja 115 euroa sähköisesti toimitetusta hakemuksesta. Yli 35-sivuisesta hakemuksesta joutuu lisäksi maksamaan 14 euron lisämaksun jokaisesta sivumäärän ylittävästä sivusta. Hakemus- ja tutkimusmaksu on maksettava kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä. Tutkimusmaksujen määrä vaihtelee sen mukaan, kuinka kattava tutkimus tehdään ja ne liikkuvat 840 - 1730 euron välillä. (European Patent Office 2012.)

Eurooppapatenttihakemuksesta vuosimaksut maksetaan Euroopan patenttiranomaiselle hakemuskäsittelyn aikana ja myöntämisen jälkeen kullekin kansalliselle viranomaiselle erikseen niissä valtioissa, joissa patentti on saatettu voimaan. Vuosimaksuista kertyykin äkkiä suuri kustannus, sillä pitääkseen patentin

voimassa hakemuksessa luetelluissa maissa on vuosimaksu suoritettava erikseen jokaiseen näistä maista. Vuosimaksu on maksettava kolmannelta ja jokaiselta sitä seuraavalta vuodelta hakemuksen tekemisestä lähtien. Eurooppapatentin kolmannen vuoden vuosimaksu on 445 euroa, neljännen vuoden 555 euroa ja esimerkiksi vuodesta kymmenen aina vuoteen kaksikymmentä 1495 euroa/vuosi. Lisäksi kustannuksia eurooppapatentista syntyy, kun patenttihakemus käännetään kullekin hakemuksessa nimetyn maan kielelle. Käännösmaksu on tällä hetkellä 70 euroa käännöstä kohden. (European Patent Office 2012.)

Euroopan komission mukaan Euroopan nykyinen patenttijärjestelmä on huomattavasti kalliimpi kuin yhdysvaltalainen ja japanilainen järjestelmä. Yhtenäispatentti olisi sen mukaan parempi vaihtoehto kuin nykyinen eurooppapatenttien järjestelmä, joka koostuu kansallisista patenteista. Komissio toteaa, että eurooppapatentti, jossa nimetään 13 maata, on 11 kertaa kalliimpi kuin yhdysvaltalainen patentti ja 13 kertaa kalliimpi kuin japanilainen patentti suurten käännös- ja vuosimaksukustannusten takia. Uusi yhtenäispatentti tulisivat myöntää Münchenin yleissopimuksen mukaisesti yhdellä viraston käsittelykielistä (englanti, saksa tai ranska) ja julkaista tällä kielellä kahden muun käsittelykielen, italian ja espanjan, käännöksen ohella. Italia ja Espanja ovat jättäytyneet kieliriitojen vuoksi yhtenäisen eurooppapatenttisopimuksen ulkopuolelle, ja siksi käännös näiden maiden kielille vaaditaan yhä. Yhtenäispatenttia ei vaadita käännettäväksi kaikille unionin kielille, vaikka patentinhaltija voi vapaasti tuottaa ja jättää patentin käännöksen muilla jäsenvaltioiden virallisilla kielillä. Nämä käännökset pidetään yleisön saatavilla. Tämän toimenpiteen tarkoituksena on välttää korkeita kuluja, jotka voivat olla esteenä yhtenäispatentin käyttämiselle. (Euroopan unioni 2011b; Isotalus 2012.)

7 Patentin loukkaus ja mitätöinti

Immateriaalioikeudet ovat luonteeltaan kielto-oikeuksia. Tästä aiheutuu se, että mikäli joku loukkaa jotakin immateriaalioikeutta, tuomioistuimien voi kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta tekoa. Kiellon lisäksi immateriaalioikeuksien loukkaustista saattaa seurata rikosoikeudellisia sekä erityyppisiä taloudellisia seuraamuksia. Patentin mitätöinti vaikuttaa ex tunc, eli mitätöinti poistaa virheelli-

sen päätöksen patentin myöntämisestä lukien. Sitä voivat vaatia muun muassa patentin omistaja, kilpailija tai loukkausprosessin vastaaja. (Haarmann & Mansala 2012, 155; Oesch & Pihlajamaa 2008, 263.)

7.1. Patentin loukkaus

Patentin loukkaamista arvioitaessa on lähtökohtana patentinhaltijan yksinoikeuden sisältö sekä patentin suoja-ala. Patentinhaltijalle kuuluvat oikeudet on lueteltu patenttilain 3 §:ssä ja niitä ovat muun muassa jo aiemmin mainitut keksinnön ammattimainen hyväksikäyttö valmistamalla, vaihdantaan saattamalla, tarjoaminen ja maahantuonti. Loukkauksen toteamiseksi arvioidaan mahdollisen loukkaajan tekoja siltä kannalta, kuuluvatko ne ylipäänsä suojattuihin käyttötapoihin ja antaako juuri kyseinen suojattu patentti suojaa loukkaajaksi väitetyn toimia vastaan. Patenttisuojan laajuus määräytyy patenttivaatimusten mukaan, mutta niiden tulkittamisessa voidaan käyttää apuna myös selityksiä ja piirustuksia. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 219.)

Patenttioikeudessa loukkaukset on tapana jakaa välittömiin ja välillisiin patentinloukkauksiin. Välittömiksi patentinloukkauksiksi katsotaan patentoidun tuotteen valmistaminen, tarjoaminen, vaihdantaan saattaminen, tuotteen käyttäminen, maahantuonti, hallussapito edellä mainittua tarkoitusta varten sekä menetelmän käyttö tai tarjoaminen ammattimaista hyväksikäyttöä varten. Välillinen patentinloukkaus käsittää välineen tai välineiden tarjoamisen tai toimittamisen keksinnön hyväksikäyttämiseksi tässä maassa ilman asianmukaista lupaa edellyttäen, että väline liittyy johonkin olennaiseen keksinnössä. Jos väline on yleisesti kaupan oleva tavara, välillinen patentinloukkaus edellyttää tekijän pyrkimystä vaikuttaa vastaanottajaan välittömän loukkauksen aikaansaamiseksi. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 225 - 231.)

Kun joku loukkaa patenttia Suomessa ja haltija haluaa nostaa loukkauskanteen, on kanteen nostaminen tehtävä Helsingin käräjäoikeudessa. Samoin myönnetyn patentin mitätöimiseksi nostettava kanne on tehtävä Helsingin käräjäoikeudessa. Käräjäoikeuden päätöksestä voi valittaa hovioikeuteen ja edelleen valitusluvan saatua korkeimpaan oikeuteen. Loukkausasiasiaa käsittelevä tuomioistuimien selvittää asialliset rajat kanteen kohteena olevalle keksinnölle eli toteaa,

mikä jää hakemusasiakirjojen valossa suojan piiriin ja mikä taas sen ulkopuolelle. Tämä tapahtuu yleensä tuomioistuimen teknisiä asiantuntijoita apuna käyttäen. Tekniset asiantuntijat ovat tuomioistuimen omia asiantuntijoita, eivät ratkaisun tekeviä jäseniä prosessioikeudellisessa mielessä, ja heidän tarkoituksensa on tehdä selkoa asian teknisestä puolesta muun muassa kyselyoikeuden avulla. Jos loukattavaksi väitetty tuote vastaa kaikilta erityispiirteiltään joko kirjaimellisesti keksintöä tai sen ekvivalentteja ominaisuuksia, on kyseessä patentin loukkausepatenttioikeudellisessa mielessä. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 233; Patentti- ja rekisterihallitus 2012e.)

Patenttioikeudenkäynnin lopputulos voi olla sovinto, tuomio tai joskus sillänsä jättäminen. Oikeudenkäynnistä aiheutuu usein merkittäviä kustannuksia, ja se vie aikaa ja muita resursseja. Siten sovintoon pääsemistä pidetään usein ensisijaisena tavoitteena. Sovinnon ehdot on syytä kirjata yksityiskohtaisesti ja jopa mahdollisesti vahvistaa tuomioistuimessa tulevaisuutta varten. Tuomioistuimella on oikeus kieltää jatkamasta tai toistamasta patentin yksinoikeutta loukkaavaa tekoa. Patenttia loukkaavat tuotteet voidaan määrätä vedettäväksi pois markkinoilta. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 245.)

Loukkaus patentinhaltijan yksinoikeuteen voi olla joko teollisoikeusrikos, patenttirikkomus taikka ainoastaan patenttioikeudellisen vahingonkorvausvastuun perustava teko. Patenttirikkomus sekä teollisoikeusrikos edellyttävät tekijältään subjektiivisessa suhteessa tahallisuutta. Sen sijaan patenttioikeudelliseen vahingonkorvausvastuuseen riittää toiminta vastoin suojasäännöksiä. Jos patentinloukkaus tehdään tahallisesti, tekijä on tuomittava patenttirikkomuksesta sakkoon tai jos teko katsotaan teollisoikeusrikokseksi, rikoslain 49 luvun 2 § mukaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 247 - 250; Patentti- ja rekisterihallitus 2012e.)

7.2. Patentin mitätöinti

Patenttisuoja voi tulla vaikutuksettomaksi erityisen mitätöintikanteen johdosta. Mitätöintikanne on käytännössä lähes säännönmukainen, loukkauskanteen seurauksena nostettu vastaajan puolesta tehty toimenpide. Mitätöinnillä tarkoitetaan sen toteamista, ettei suojaoikeutta olisi alun perinkään tullut myöntää. Yk-

sinoikeuden edellytykset ovat puuttuneet alusta alkaen tai yksinoikeus on myönnetty virheellisesti laissa säädettyjä edellytyksiä noudattamatta. Myös patenttihakemuksen käsittelyssä tapahtuneet virheet voivat johtaa patentin mitätömyyteen. Mitätöinti poistaa virheellisen päätöksen patentin myöntämisestä, ja sen vaikutukset ovat samat kuin suoja-oikeutta ei olisi alun perinkään myönnetty. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 257.)

Mitätöintiperusteet on yhdenmukaistettu Euroopan patenttisopimuksella kaikissa sopimuksen jäsenvaltioissa. Perusteiden soveltamisen saattaa kuitenkin vaihdella eri valtioissa. Tähän odotetaan apua siirryttäessä yhtenäispatenttijärjestelmään, sillä sen myötä sopimusten soveltajaksi tulee yksi ja sama tuomioistuim. Kumoamis- ja mitätöintiperusteita on lakiin perustuen neljä kappaletta. Patentti voidaan mitätöidä, jos siinä on jokin seuraavista keksintöön liittyvistä ”alkuperäisistä” puutteista: kysymyksessä ei ole patenttioikeudellinen keksintö, keksintö ei ole uusi, keksintö ei eroa olennaisesti aiemmasta tai keksinnön kaupallinen hyödyntäminen on vastoin yleistä järjestystä tai hyviä tapoja. Mitätöintiperuste on myös se, että patentti tarkoittaa keksintöä, jota ei ole niin selvästi esitetty, että ammattimies voi sen perusteella käyttää keksintöä ja että patentti käsittää sellaista, mikä ei ole ilmennyt hakemuksesta sitä tehtäessä. Mitätöintiin voi myös johtaa hakemuksen laajentaminen hakemuksen käsittelyn aikana sen jälkeen, kun hakemuksen muodolliset edellytykset on täytetty ja kun patenttiviranomaisen ilmoitus siitä, että hakemus voidaan hyväksyä, on saatu. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 258 - 259.)

Mitätöintikannetta voi ajaa jokainen, jolle patentista on haittaa. Jos yleinen etu sitä vaatii, voi mitätöintikannetta ajaa myös virallinen syyttäjä. Kanne voidaan nostaa patentin voimassaoloaikana, sekä patentin rauettua tai lakattua. Mitätöintiä haluavan tulee nostaa tätä tarkoittava kanne tuomioistuimessa ja kanne teossa tulee ilmoittaa vaatimusta tukeva kanneperuste, esimerkiksi puuttuvan uutuuden tai keksinnöllisyyden esiintuominen. Mitättömyyskanteen nostamisesta annetaan tieto jokaiselle, jolla patenttirekisterin mukaan on käyttö- tai patenttioikeus patenttiin. Mitätöintikanne käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Käsittelyssä käytetään apuna teknisiä asiantuntijoita. Lisäksi käräjäoikeuden on hankittava PRH:n asiaa koskeva lausunto. Patentti voidaan mitätöidä kokonaan

tai osittain tai kanne voidaan hylätä, jos mitätöintiperusteet todetaan riittämättömiksi. Osamitätömyyden myötä patenttivaatimuksen rajaukset vaikuttavat takautuvasti siitä päivästä alkaen, jolloin patentti olisi ikään kuin oikein muotoiltuna myönnetty. Osamitätöinnin edellytyksenä on, että patentinhaltija toimittaa tuomioistuimelle uudet, suppeammat patenttivaatimukset. (Oesch & Pihlajamaa 2008, 261 - 263; Haarmann & Mansala 2012, 155 - 156.)

8 Patenttioikeus Venäjällä ja Yhdysvalloissa

Vertailukohteen saamiseksi opinnäytetyöhön on otettu tarkasteluun Venäjän ja Yhdysvaltojen patentoimiskäytäntöjä. Niitä käydään läpi tässä luvussa pääpiirteittäin.

8.1. Patenttioikeus Venäjällä

Patentin hakemisessa keksintöön Venäjällä noudatetaan samantyyppistä menettelyä kuin länsimaissa. Venäjällä oikeus patenttiin voidaan myöntää minkä tahansa tekniikan alan tekniselle ratkaisulle, jos keksintö koskee tuotetta tai menetelmää, joka on uusi, keksinnöllinen ja teollisesti hyödynnettävissä. Maassa myönnetyt patentit koskevat yleisimmin rakennus-, kaivo- ja energia-tekniikan, metallurgian tai lääketeollisuuden alojen keksintöjä. Kuten länsimaissa, patenteja ei Venäjällä myönnetä löydöille, tieteellisille teorioille tai matemaattisille menetelmille. Myöskään taiteelliset luomukset, säännöt ja menetelmät peliä, älyllistä toimintaa tai liiketoimintaa varten, tietokoneohjelmat sellaiseen, tietojen esittäminen, kasvilajikkeet tai eläinrodot ja biologiset menetelmät niiden jalostamiseksi, menetelmät ihmisten kloonaamiseksi ja ihmisalkioiden solulinjan muokkaamiseksi geneettisesti, ihmisen alkioden käyttö teollisissa tai kaupallisissa tarkoituksissa ja muut keksinnöt, jotka ovat yleisen käytännön ja hyvien tapojen vastaisia, eivät ole patentoitavissa. (Lang 2011, 248 - 249.)

Patenttihakemuksen voi jättää Moskovassa sijaitsevaan Venäjän patenttivirastoon kuka tahansa luonnollinen tai oikeushenkilö. Jos hakija ei asu Venäjällä, tarvitaan edustajaksi paikallinen asiamies. Patenttihakemuksen voi jättää millä tahansa kielellä, mutta se täytyy kääntää venäjäksi kahden kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä. PCT-hakemuksen yhteydessä määraaika kansalli-

seen vaiheeseen siirtymiselle on 31 kuukautta varhaisimmasta etuoikeuspäivästä. Jos hakemus jätetään suoraan Venäjälle, on määräaika 12 kuukautta varhaisimmasta etuoikeuspäivästä. Hakemukseen tulee sisältyä selitys ja piirustukset sekä hakijoiden ja keksijöiden nimet ja yhteystiedot. Hakemuksen venäjänkielinen käännös ja etuoikeushakemuksen numeroa sekä jättöpäivää koskevat tiedot voidaan toimittaa kahden kuukauden kuluessa hakemuksen jättöpäivästä. Jos kyseessä on PCT-hakemus, etuoikeushakemuksesta on jätettävä oikeaksi todistettu kopio 16 kuukauden kuluessa etuoikeuspäivästä. (Lang 2011, 249.)

Venäjän patenttivirasto suorittaa muodollisen tutkimuksen patenttihakemukselle sekä patentoitavuustutkimuksen. Muodollinen tutkimus tehdään, kun hakemuksen venäjänkielinen käännös on jätetty patenttivirastoon. Muodollisesti hyväksytyn hakemuksen patentoitavuustutkimusta tulee anoa kolmen vuoden kuluessa hakemuksen jättöpäivästä. Hakemus julkaistaan 18 kuukauden kuluttua sen kansallisesta jättöpäivästä. Hyväksymispäätöksen jälkeen virallinen hyväksymismaksu ja kertyneet vuosimaksut on suoritettava kuuden kuukauden kuluessa. Patentti myönnetään ja julkaistaan, kun maksut on maksettu. Patentin hylkäyspäätöksestä voi valittaa patenttiviraston valituslautakuntaan kuuden kuukauden kuluessa. Väite voidaan tehdä missä tahansa vaiheessa patentin voimassaoloaikana. Valituslautakunnan päätöksestä voi valittaa edelleen oikeuslaitokseen. (Lang 2011, 249 - 250.)

Patentti on voimassa Venäjällä 20 vuotta hakemuksen jättöpäivästä. Kuten europaopatentin tai kansallisen patentin yhteydessä, myös Venäjällä lääkeaineita, maatalouskemikaaleja ja torjunta-aineita koskeviin keksintöihin voidaan hakea patentin voimassaoloajan pidennystä viidellä vuodella. Patentinhaltija ei ole velvollinen käyttämään patentoimaansa keksintöä. Kolmannelle osapuolelle voidaan kuitenkin antaa pakkolupa patentoidun keksinnön käyttämiseen, jos patentinhaltija ei ole käyttänyt keksintöä neljän vuoden kuluessa patentin myöntämisestä tai jos käyttö on ollut riittämätöntä ja tästä on aiheutunut vastaavien tavaroiden tai palveluiden tarjonnan puutetta markkinoilla. Patentteihin myönnetty lisenssisopimukset on rekisteröitävä Venäjän patenttivirastossa, jotta ne olisivat päteviä. (Lang 2011, 250 - 251.)

Venäjä on osapuolena Euraasian patenttisopimuksessa, johon kuuluu yhdeksän muuta entisen Neuvostoliiton alueen valtiota. Euraasian patenttivirasto myöntää patentteja, jotka tulevat voimaan jäsenvaltioissa. Euraasia-patentti tulee automaattisesti voimaan myöntämisen jälkeen niissä jäsenvaltioissa, joihin vuosimaksut on maksettu. Erillistä validointia tai käännöksiä ei tarvita. Euraasia-patentin täytäntöönpanoa valvotaan jäsenvaltioiden kansallisissa oikeuslaitoksissa. Euraasia-patentin käsittely on joustavampaa ja tehokkaampaa, noin 6-18 kuukautta nopeampaa kuin Venäjän kansallisen patentin, lisäksi siihen hyväksytään usein laajemmat patenttivaatimukset. Euraasia-hakemus voidaan myös muuttaa kansalliseksi patenttihakemuksiksi missä tahansa vaiheessa Euraasia-patenttihakemuksen tutkimuksen aikana, joten sitä voidaan pitää vaihtoehtoisena ja varsin suositeltavana tienä patenttiin Venäjällä. (Lang 2011, 251 - 252.)

Patenttihakemuksen jättämis- ja käsittelykustannukset ovat samaa suuruusluokkaa Venäjällä ja Euroopassa. Kustannukset voivat vaihdella noin 6000–40000 dollarin välillä keksinnön monimutkaisuuden ja alkuperäisen hakemuksen laadun mukaan. (Lang 2011, 252.)

8.2. Patenttioikeus Yhdysvalloissa

Tekesin artikkelin Patenttilainsäädäntö Yhdysvalloissa mukaan patentilla tarkoitetaan Yhdysvalloissa rekisteriviranomaisen eli U.S. Patent and Trademark Office:n antamaa todistusta, jonka mukaan patentin kohde täyttää asetetut vaatimukset ja patentin haltijalle myönnetään ajallisesti rajoitettu yksinomainen oikeus myydä, käyttää ja valmistaa keksintöä. Yhdysvaltojen tuorein patenttilaki kantaa nimeä America Invents Act. Tämä presidentti Obaman vuonna 2011 allekirjoittama lakiuudistus on astunut voimaan vähitellen, ja sen tarkoituksena on uudistaa tietyiltä osin Patens Act eli Yhdysvaltojen aiempi patentteja koskeva lainsäädäntö. (Somersalo, 2012; Patentti- ja rekisterihallitus 2012g.)

Patentit jaotellaan Yhdysvalloissa kolmeen ryhmään

1. käyttömalli, hyödyllisyyspatentti (utility patent)
2. mallipatentti (design patent)
3. kasvinjalostuspatentti (plant patent).

Kohdan yksi tarkoittama käyttömalli tai hyödyllisyyspatentti (utility patent) vastaa suomalaista patenttia eli sillä suojataan ratkaisumallia tekniseen ongelmaan. Suomessa voimassa olevaa hyödyllisyysmallilakia vastaavaa säännöstöä ei Yhdysvalloissa ole. Kohdassa kaksi tarkoitettu mallipatentti vastaa lähinnä suomalaista mallioikeutta; suojan kohteena on näköaistein havaittava ulkomuoto, jonka ainutkertaisuus on puhtaasti esteettistä. Mallipatentin saamisen edellytykset ovat melko samankaltaisia suomalaisen mallioikeuden vaatimusten kanssa, toisin sanoen mallin on oltava luovan työn tulos, uusi ja olennaisesti aiemmin tunnetuista malleista eroava. Kohdan kolme tarkoittama patentti vastaa nimensä mukaisesti kasvinjalostajan oikeuksia. (Tekes.)

USA:n patenttilaki koki suuren uudistuksen vuonna 2011. Patenttilakiuudistuksen tarkoituksena on muun muassa ehkäistä huonoja patenteja, hillitä perusteettomia oikeudenkäyntejä, yhtenäistää kansainvälisiä käytäntöjä sekä purkaa yli 700 000 hyväksyntää tai hylkäämistä odottavan patenttihakemuksen kasaantuma. Keskeisin lain tuoma muutos on siirtyminen first-to-invent-periaatteesta first-inventor-to-file-periaatteeseen. Tämä tarkoittaa että patentin saa nyt se, joka on hakenut sitä ensimmäisenä. Tämä on yleisin käytäntö muissa maissa. Uudessa laissa on lisäksi keinoja, joilla riidat pyritään ratkomaan muilla keinoin kuin oikeustoimilla, esimerkiksi riidanalaisen patentin uusintakäsittelyllä patenttivirastossa. Näin virasto voi ratkaista monia riitoja itse. Kolmas merkittävä muutos on patenttien käsittelyn nopeuttaminen. Patenttiviraston voimavarat ovat olleet liian pienet ja patenttihakemuksen käsittely on kestänyt kolmisen vuotta. Jatkossa patenttivirasto saa tuloja suoraan patenttihakemusten maksuista. (Kotilainen 2011.)

Yhdysvaltojen patenttilainsäädäntö eroaa Suomen lainsäädännöstä kahdella merkittävällä tavalla. Ensimmäinen tärkeä ero liittyy keksinnön uutuusvaatimukseen. Suomessa keksinnön julkaisu, eli esimerkiksi kaupallinen hyväksikäyttö ennen patentin hakemista muodostaa ehdottoman esteen patentoitavuudelle. Keksinnölle asetettu uutuusvaatimus ei täyty mikäli keksintö on julkaistu ennen patenttihakemuksen jättöpäivää. Yhdysvalloissa hakija voi julkaista keksintönsä yhtä vuotta ennen patenttihakemuksen tekemistä, ilman että julkaisu muodostaisi uutuuden estettä. Toinen merkittävä ero Suomen lainsäädännöstä on se,

ettei Yhdysvalloissa tunneta pakkolisenssijärjestelmää. Keksinnön ollessa miten tärkeä tahansa, keksijä saa itse päättää käyttääkö hän keksintöään teollisesti hyväksi vai ei. Patentinhaltijan oikeus keksinnön hyväksikäyttöön on Yhdysvalloissa myös laajempi kuin Suomessa, koska Yhdysvalloissa ei tunneta suomalaiseseen järjestelmään kuuluvaa ennakkokäyttöoikeutta, jonka mukaan keksintöä käyttänyt osapuoli saa tietyin edellytyksin jatkaa käyttöä toiselle osapuolelle myönnetystä patentista huolimatta. (Tekes.)

Patentti on Yhdysvalloissa voimassa 20 vuotta hakemuspäivästä, kuten Suomessa ja muualla Euroopassa. Hakuprosessi kestää tavallisesti 1–3 vuotta, eli todellinen voimassaoloaika on noin 17–19 vuotta myöntämisestä. Patentti on kuitenkin voimassa aina vähintään 17 vuotta myöntämispäivästä, eli rekisteröintimenettelyn pitkittyminen ei lyhennä patentin voimassaoloaikaakaan tätä lyhyemmäksi. Patentin myöntämisen jälkeen sen tuottama yksinoikeus on voimassa, ellei sitä kumota oikeusprosessin yhteydessä esimerkiksi sillä perusteella, ettei patenttia olisi pitänyt uutuuden esteen vuoksi koskaan myöntääkään. Yhdysvalloissa ei ole siis suomalaiseseen järjestelmään kuuluvaa väitemenettelyä, vaan patentti on tavallaan lopullinen. (Tekes.)

Jotta patentti voidaan myöntää, sen on täytettävä kolme eriteltyä edellytystä patentin myöntämiselle. Patentin myöntämisen ensimmäinen edellytys on, että keksintö voidaan luokitella johonkin lainmukaisista patenttiryhmistä. Ryhmiä ovat menetelmät, koneet, laitteet, tuotantolaitteet, työkalut, koostumukset, rakenteet ja uusi käyttötapa joillekin edellä luetelluista asioista. Toinen edellytyksistä on, että keksinnön on oltava käyttökelpoinen ja hyödyllinen. Mikä tahansa hyödyllisyys riittää, kunhan se on toiminnallista, funktionaalista ja keksintö toimii ainakin teoriassa. Käytännössä lähes kaikki keksinnöt täyttävät tämän vaatimuksen. Viimeinen edellytys on, että keksintö on uusi. Yhdysvalloissa keksinnön edellytetään olevan uusi verrattuna siihen, mikä oli tunnettua sinä ajankohdassa, jolloin keksintö tehtiin. (Tekes.)

Mikäli varsinaista patenttihakemusta ei voida tehdä nopeasti, kannattaa hakijan tehdä väliaikainen patenttihakemus rekisteriviranomaiselle. Väliaikaisen patenttihakemuksen ajatuksena on se, että sillä voidaan korvata keksinnön prototyyppin rakentaminen ja testaaminen edellyttäen, että varsinaista patenttia haetaan

vuoden kuluessa alustavan hakemuksen jättämisestä. Väliaikainen patenttihakemus on varsinaiseen patenttiin verrattuna varsin yksinkertainen asiakirja. Hakija esittää siinä tarkan kuvauksen keksinnön sisällöstä ja käyttötarkoituksesta. (Tekes.)

Patenttia voi hakea ainoastaan todellinen keksijä siinäkin tapauksessa, että kyse on työsuhdekeksinnöstä tai keksijä on luovuttanut oikeutensa jollekin toiselle. Varsinainen patenttihakemus tehdään rekisteriviranomaiselle, ja siinä hakija esittää yksityiskohtaisen selityksen siitä, mistä patentissa on kysymys. Hakemuksessa on tarkasti kuvattava, mikä keksinnössä on uutta ja miten se eroaa aiemmista keksinnöistä. Selvitys tulee varustaa tarvittavilla piirroksilla niin, että asiakirjojen perusteella rekisteriviranomainen voi ymmärtää keksinnön. Hakemuksen ydin ovat patenttivaatimukset, joissa hakijan tulee määritellä se ala, johon patenttia haetaan ja miten uutuusvaatimus toteutuu tämän patenttivaatimuksen osalta. (Tekes.)

Patenttihakemus on Yhdysvalloissa salainen asiakirja. Siitä ei anneta tietoja ulkopuoliselle, ennen kuin 18 kuukautta on kulunut hakemuksen jättöpäivästä. Mikäli hakija ilmoittaa hakemuksen yhteydessä, ettei patentille tulla hakemaan suojaa muualla kuin Yhdysvalloissa, pidetään asiakirjat salaisina patentin myöntämispäivään saakka. Patentin myöntäminen tekee patenttiasiakirjoista julkisia. Mikäli patenttihakemus hylätään, säilyvät hakuasiakirjat salaisina. Jos hakija muuttaa mielensä hakemuksen kattavista maista, se edellyttää eräitä ilmoituksia viranomaisille. Tällöin hakemus julkaistaan Yhdysvalloissa noudattaen 18 kuukauden sääntöä tai mahdollisimman pian, mikäli tämä määräaika on jo kulunut umpeen. Ulkomaista patenttihakemusta koskevan ilmoituksen laiminlyönti määräaikana saattaa johtaa patentin epäämiseen Yhdysvalloissa. (Tekes.)

Kun patenttihakemus on laitettu vireille, saa keksijä tehdä tästä merkinnän keksintöön, jotta mahdolliset kilpailijat olisivat tietoisia hakemuksesta. Hakija ei kuitenkaan voi rajoittaa kilpailijoiden oikeuksia käyttää keksintöä hyväksi ennen patentin myöntämistä. Hakija on oikeutettu saamaan kilpailijoilta takautuvasti korvauksia julkaisupäivästä lukien keksinnön käytöstä silloin, kun keksintö julkaistaan 18 kuukauden säännön perusteella. Edellytyksenä on, että patentti

todella myönnetään ja että keksinnön käyttäjälle ilmoitetaan kirjallisesti patenttihakemuksen julkaisemisesta. (Tekes.)

Yhdysvalloissa todellinen keksijä omistaa keksinnön, ellei hän ole siirtänyt oikeuksiaan jollekin toiselle, kuten rahoittajalle tai työnantajalle. Yhdysvalloissa ei ole suomalaiseseen järjestelmään verrattavaa työsuhdekeksintölakia. Käytännössä työ sopimus on se asiakirja, jossa työntekijä luovuttaa työnantajalle oikeutensa niihin keksintöihin, joita hän tekee työsuhteensa aikana. Mikäli työ sopimuksessa ei ole keksintöä koskevaa luovutussopimusta, eikä työntekijää ole palkattu keksinnön tekemistä varten, saa keksijä omistusoikeuden keksintöön. Mikäli keksijöitä on useampia, he kaikki ovat oikeutettuja patenttiin yhteiskeksijöinä. (Tekes.)

Alun perin tietokoneohjelmiin perustuvia keksintöjä ei pidetty Yhdysvalloissa patentoitavina. Rekisteriviranomainen hylkäsi hakemukset 50-luvulta lähtien rutiininomaisesti sillä perusteella, että ohjelmat perustuivat algoritmeihin, jotka ovat verrattavissa luonnonlakeihin, ja ne luettiin sen takia patenttisuojan ulkopuolelle. Rekisteriviranomaisen suhtautuminen muuttui 80-luvun lopulla, jolloin patenteja alettiin myöntää keksinnöille, jotka perustuivat vahvasti tietokoneohjelmiin. Patentoitavuuden edellytyksenä oli, että ohjelman käyttö rajoittui tarkasti määrättyyn tehtävään ja se yhdistyi tietokonelaitteeseen ja siihen mahdollisesti kytkettyihin laitteisiin ja tämä kokonaisuus sai aikaan konkreettisen ja käytännöllisen tuloksen. Tyypillisesti patentoidut ohjelmat ovat olleet sellaisia, että niiden avulla on ohjattu jotain toista laitteistoa ja tämä kokonaisuus on muodostanut patentoitavan keksinnön. (Tekes; Kolster Oy Ab 2013b.)

Tietokoneohjelmien patentointi on siis mahdollista Yhdysvalloissa. Samoin on mahdollista patentoida liiketaloudellinen menetelmä. Tämä käytäntö poikkeaa Euroopan sekä Suomen lainsäädännöstä. Esimerkiksi Suomen patenttilaki sanoo, että keksinnöksi ei katsota pelkästään liiketaloudellista menetelmää tai tietokoneohjelmaa (Patenttilaki). Euroopassa tämä ristiriita sovitetaan siten, että keksinnöllä tulee olla jotain teknistä vaikutusta tietokoneohjelman ulkopuolella. Tällainen vaikutus voi olla esimerkiksi nopeuden, tietoturvan tai käyttömukavuuden parantuminen ja virheiden väheneminen. Patenttialalla onkin parempi

puhua tietokoneella toteutetuista keksinnöistä kuin tietokoneohjelman patenttoimisesta. (Tekes; Kolster Oy Ab 2013b.)

9 Haastattelut

Opinnäytetyöhön liittyvät haastattelut oli tarkoitus tehdä patenttien parissa työskenteleville henkilöille. Haastateltavat valittiin niin, että patentoinnista saatiin asiaa kahdesta eri näkökulmasta katsovan ajatuksia. Marjut Lattu-Hietamies työskentelee patenttiasiamiehenä ja Matti Järvisen näkökulma patentointiin on keksijän. Tavoitteena oli saada selville, minkälaista työtä haastateltavat tekevät patenttien parissa ja mitä mieltä he ovat nykyisestä patentointiprosessista sekä tulevasta yhtenäispatentista. Marjut Lattu-Hietamiehen haastattelu tehtiin sähköpostitse. Matti Järvistä haastateltiin kasvotusten 4.4.2013.

9.1 Patenttiasiamies Marjut Lattu-Hietamiehen haastattelu

Marjut Lattu-Hietamies toimii patenttiasiamiehenä Berggren Groupilla. Hän on lisäksi yrityksen osakas. Berggren Group on eurooppalainen IPR-palveluiden tarjoaja, jonka palveluksessa työskentelee noin 170 ammattilaista. Suomessa Berggren Group toimii kahdeksalla paikkakunnalla.

9.1.2 Työtehtävät ja aikaisempi työkokemus

Marjut Lattu-Hietamies kertoo haastattelussa toimineensa patenttiasiamiehenä vuodesta 2002. Hänen työnkuvaansa kuuluu patentti- ja hyödyllisyysmallihakemusten laadinta, ennakkouutuustutkimukset, kilpailijaseuranta, käännösten tarkastaminen, patentointiprosessin hoitaminen sisältäen välipäätökset, jatkohakemukset, kirjeenvaihto ulkomaisten asiamiesten kanssa ja perehtyminen eri maiden patentointikäytäntöihin työn kautta. Lisäksi hän kouluttaa muita ja hoitaa IPR-strategisia asioita. Lattu-Hietamiehen työhön kuuluvat myös byrokraattiset asiat, kuten laskutus, raportointi, käytännön kirjeenvaihto, vuosimaksut ja määräpäivävalvonta. Aiemmasta työkokemuksesta ja koulutuksesta kysyttäessä Lattu-Hietamies kertoi, että hän on tietotekniikan diplomi-insinööri Tampereen teknillisestä korkeakoulusta. Hän on työskennellyt opiskelujen ohella muun muassa Nokialla, VTT:llä ja Tampereen Yliopiston Hypermedialaboratoriossa. En-

nen patenttiasiamiehen työtä Berggren Groupilla hän oli sihteerinä Kuljetuspalvelu Kuortilla.

Lattu-Hietamiehen mukaan hän päätyi työskentelemään patenttien pariin määrätietoisella hakemisella. Lattu-Hietamies sai kipinän IPR-asioihin opiskeltuaan TTKK:lla Immateriaalioikeudet–kurssin. Valmistuttuaan hän lähti hakemaan suoraan juuri IPR-alan töitä. Patenttilainsäädännön hän toteaa tulevan jo selkärangasta. Lainsäädäntö korostuu erityisesti erityiskysymyksissä ja kansainvälisissä patenttiasioissa, jolloin siihen saattaa joutua erikseen perehtymään. Lattu-Hietamies toteaa kuitenkin patenttilainsäädännön eri puolten tulevan paremmin esille patenttiassistenttien työnkuvassa.

9.1.3 Patentointiprosessi

Lattu-Hietamies lähestyy patentointiprosessia jakamalla sen kahteen osaan: ”keksinnöstä patentiksi” ja ”patenttihakemuksesta patentiksi”. Kysyttäessä näissä ilmenevistä haasteista hän toteaa patenttiasiamiehen näkökulmasta ensimmäisessä tapauksessa haastavimmiksi asioiksi keksintöilmoitusten liian suppean kuvauksen keksinnöstä sekä asiakkaan kireän aikataulun. Toimeksianto on saatettu antaa patenttiasiamiehelle liian myöhään suhteessa keksinnön julkistumishetkeen, jolloin patenttiasiamiehen aika ei tahdo riittää kaiken tarvittavan hoitamiseen. Jälkimmäisen lähestymiskohdan hankalimmaksi asiaksi Lattu-Hietamies toteaa joidenkin kansallisten virastojen tutkijoiden kyvyttömyyden tai haluttomuuden ymmärtää keksintöä, mikä lisää välipäätöksiä, tuo kustannuksia asiakkaalle ja luo epäuskoa asiakkaalle järjestelmän toimivuudesta. Tällaisen toiminnan takia patentointiprosessi saattaa pitkittyä vuosikausiksi. Hän lisää, että näin ei kuitenkaan ole EPO:ssa tai PRH:ssa.

Kehittämiskohteeksi Lattu-Hietamies nostaakin virastokäsittelyn nopeuttamisen. Hän toivoisi, että hyväksyvät/hylkäävät päätökset saataisiin nopeasti. Tämän Lattu-Hietamies tuntee olevan erityisen tärkeää niillä tekniikan aloilla, joissa keksintöjen elinkaari on lyhyt. Tässä yhteydessä Lattu-Hietamies nostaa esiin PPH:n eli Patent Prosecution Highwayn. Patentti- ja rekisterihallituksella on PPH-yhteistyösopimuksia useiden patenttivirastojen kanssa. PPH on kahden kansallisen patenttiviraston välinen sopimus, joka mahdollistaa patentin hakijoil-

le nopeamman ja tehokkaamman väylän saada vastaava patentti toisessa PPH-sopimuksen allekirjoittaneessa virastossa (Patentti- ja rekisterihallitus 2013f). PPH mahdollistaa myös virastojen välisen tietojen vaihdon. PPH:n käytöstä Lattu-Hietamiehellä ei vielä henkilökohtaista kokemusta.

9.1.4 Yhtenäispatentti ja sen vaikutukset

Uutta yhtenäistä EU-patenttia Lattu-Hietamies pitää ehdottomasti hyvänä asiana. Lattu-Hietamies toteaa, että vielä ei voida sanoa, miten yhtenäispatentti tulee vaikuttamaan virastokäsittelyn nopeuteen, mutta uskoo sen silti helpottavan hakijan toimia alueellisen patentin saamiseksi. Lattu-Hietamies pitää siitä, ettei yhtenäinen EU-patentti korvaa nykyistä EPC-järjestelmää, vaan täydentää sitä. Lattu-Hietamiehen mukaan joillekin hakijoille 1–3 maata ovat riittäviä, kun taas toiset haluavat suoraan ”koko Euroopan” sekä ne maat, jotka eivät vielä ole allekirjoittanut sopimusta. Tällaisessa tapauksessa niin sanotut puuttuvat maat voidaan hakea EPC:n kautta. Positiiviseksi asiaksi Lattu-Hietamies nostaa myös riitojenkäsittelyn yhteisessä eurooppalaisessa tuomioistuimessa kansallisten tuomioistuinten sijaan. Hänen mukaansa se tekee oikeusprosesseista ja laintulkinnasta yhdenmukaisempaa. Lopuksi Lattu-Hietamies toteaa, että uuden järjestelmän muut edut nähdään vasta, kun yhtenäispatentti tulee voimaan ja saamme ensimmäisiä yhtenäispatentteja hyväksyttyä.

9.2 Matti Järvisen haastattelu

Matti Järvisen ja hänen yrityksensä Matti Järvinen Sport Oy:n liiketoiminta-ajatuksena on laskea maastohiihdon aloittamiskynnystä. Tätä varten Järvinen on kehittänyt palkitun ja suuren kansansuosion saavuttaneen nanopinnoitteen perinteisen hiihtotavan suksille. Keksintö on patentoitu ja lisenssit on myyty kahdelle suomalaiselle suksitehtaalle. Karhu Ski valmistaa suksia Optigrip-tuotemerkillä ja Peltonen Ski Nanogrip-tuotemerkillä.

9.2.1 Keksinnön taustaa

Matti Järvinen kertoo olevansa ammatiltaan maanviljelijä sekä hiihdon opettaja. Hän toteaa, ettei omaa mitään teknistä taustaa tai koulutusta, joka olisi johtanut keksintöjen ja siten myös patenttien pariin. Työ hiihdon parissa sekä intohimo

lajiin olivat kimmokkeina ensimmäisille ajatuksille voitelua tarvitsemattomista suksista. Järvinen toteaa, että keksinnöllään hän yksinkertaisesti halusi tehdä hiihdosta helpompaa ja houkuttelevampaa.

Järvisen työkokemukseen sisältyvät vuodet Karhun tehtaalla. Siellä hän sai ensimmäisen idean voitelemattomasta suksesta jo 1960–70 luvun taitteessa, jolloin puusuksesta siirryttiin muovipohjaiseen sukseen. Tekniikka ei vielä silloin kuitenkaan ollut valmis ja idea konkretisoitui vasta 2000-luvulla. Useiden kokeiluiden, yrityksen ja erehdyksen kautta löytyi viimein pinnoite, joka sekä luisti että piti kaikilla keleillä. Pitopohjan kehittämiseen kuuluivat hiihtokokeet, joissa Järvinen laittoi erilaisia koeseoksia numeroituihin suksiin ja pyysi testihiihtäjiltä palautetta. Järvinen toteaa, että testaajiksi valikoituivat tavalliset hiihtäjät, sillä tuotteen kohderyhmänä olivat tavalliset hiihtävät.

9.2.2 Patentointiprosessi keksijän näkökulmasta

Keskusteltaessa patentoinnista Järvinen painottaa useaan otteeseen ammattilaisen, siis patenttiasiamiehen, käytön merkitystä patenttiasioita hoidettaessa. Järvinen itse on tehnyt vuodesta 2006 yhteistyötä Papula-Nevinpat-toimistoa edustavan patenttiasiamies Pia Perälän kanssa. Järvinen toteaa, että vaikka hänen tulee tietää itse pääpiirteittäin, mitä patenttimaailmassa tapahtuu ja mikä on hänen omien patenttiansa tilanne kyseisellä hetkellä, on päävastuu asiasta Perälällä. Pia Perälä hoitaa Järvisen puolesta koko patentointiprosessin aina hakemuksen tekemisestä patenttien loukkauksia koskeviin oikeudenkäynteihin.

Matti Järvisellä on patenteja kolmesta neljään kappaletta. Lisäksi tällä hetkellä hänellä on kehitteillä niin sanottu toisen sukupolven nanosuksi, johon on haettu uutta patenttia. Aiemmat patentit ovat olleet kansallisia patenteja, mutta nyt Järvinen on Perälän avustuksella lähtenyt hakemaan myös ensimmäistä eurooppapatenttia suojatakseen keksintöään paremmin myös ulkomailla. Lisäksi Järvisellä on tuotteisiinsa haettuna hyödyllisyysmalli. Hyödyllisyysmallia haettiin Järvisen mukaan, koska tuotteille haluttiin suoja heti.

Patentointiprosessin suurimmaksi haasteeksi keksijän näkökulmasta Järvinen kokee luottamuksen syntymisen keksijän ja patenttiasiamiehen välille. Järvisen

mukaan luottamuksen on oltava sataprosenttinen, että suhde toimii niin kuin pitäisi ja hyöty olisi mahdollisimman suuri. Järvinen lisää, että juuri näin hänellä on asiat Perälän kanssa. Järvisen mukaan keksijän tulee reagoida nopeasti heti huomattuaan, että käsissä on nyt patentin arvoinen keksintö. Patenttihakemus on laitettava vireille mahdollisimman pian, sillä etulyöntiasema kahden samanlaisen keksinnön tekijän välillä on sillä, joka ensimmäisenä on toimittanut hakemuksen viranomaiselle.

Järvinen on myöntänyt patenttiinsa lisenssin ainoastaan kahdelle suomalaiselle suksitehtaalalle. Järvinen mainitsee hieman ylpeyttä äänessään, että sen on sanottu jopa pelastaneen pulassa olleen suomalaisen suksiteollisuuden. Kysyntä nanosuksille on kova ja vienti ulkomaille on viriämässä. Tuotekehittely sekä itse tuotteen valmistus tapahtuu edelleen Järvisen autotallissa, samassa paikassa jossa keksinnön ensimmäiset testiseokset on sekoitettu.

10 Yhteenveto

Opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä patentointijärjestelmään Suomessa ja Euroopan Unionissa sekä tulevaan yhtenäispatenttiin ja sen tuomiin muutoksiin patentointikäytännöissä. Oma innostukseni aiheeseen lähti tradenomiopintojeni aikana suorittamastani IT-oikeudet–kurssista, jossa käytiin pintapuolisesti läpi immateriaalioikeuksia. Halusin opinnäytetyössä perehtyä laajemmin aihealueeseen. Immateriaalioikeudet ovat olleet pinnalla jo pitkään ja niiden merkitys erityisesti yritysten välisessä kilpailussa on jatkuvasti kasvanut. Haarmann ja Mansala toteavat kirjassaan, että immateriaalioikeuksilla ei ole itseisarvoa, vaan niiden arvo määräytyy sen mukaan, miten niitä pystytään hyödyntämään siten, että ne lisäävät liiketoiminnasta saatavaa tuottoa (2012, 183). Jotta immateriaalioikeuksia voidaan todella hyödyntää elinkeinoelämässä, täytyy yrityksen sisältä löytyä vahva perustietämys aiheesta.

Aihe rajautui patenttiin oman kiinnostukseni sekä aiheen ajankohtaisuuden pohjalta. Yhtenäinen EU-patentti vilahteli otsikoissa tasaiseen tahtiin etsiessäni mielenkiintoista aihetta työlleni. Halusin perehtyä itse patenttiin sekä selvittää, mikä tämä uusi yhtenäispatentti oikein on. Työtä vaikeutti se, että yhtenäispa-

tentti ei ole vielä käytössä ja sitä koskevaa uutta lainsäädäntöä vahvistettiin pitkän omaa kirjoitusprosessiani. Jopa sanasto muuttui matkan varrella. Työtä aloittaessani käytössä tuntui olevan vielä vanha yhteisöpatentti-nimitys, mutta vähitellen huomasin alan ammattilaisten siirtyneen käyttämään yhtenäispatentti tai yhtenäinen EU-patentti käsitteitä. Monet opinnäytetyössä esitetyt asiat perustuvat siis tämän hetken tietoon ja täyttävä varmuutta tulevasta käytännöstä tai edes itse yhtenäispatentin käyttöönotosta ei ole. Lisäksi yhtenäispatentin vaikutusten arviointi perustuu täysin ennakko-odotuksiin ja ihmisten mielipiteisiin. Onkin ollut haastavaa tutkia ja kirjoittaa aiheesta, joka elää koko ajan.

Haastetta opinnäytetyöllä aiheutti myös aiheen yksityiskohtainen lainsäädäntö ja raja-
aus. Monia patentteihin liittyviä mielenkiintoisia aiheita, kuten lisensiointi tai työsuhtekeksinnöt rajattiin tarkoituksella pois työn pitämiseksi suositelluissa mittasuhteissa. Näistä molemmista riittäisi varmasti tulevaisuudessa opinnäytetyön aiheeksi. Myös patenttien strategiseen hyödyntämiseen tarkemmin perehtyminen olisi mielestäni hyvä aihe opinnäytetyölle.

Kokonaisuudessa pidän opinnäytetyötä ja siihen liittyvää prosessia onnistuneena. Opinnäytetyösuunnitelmassa asetettuihin tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset projektin aikana. Patentointiprosessin perusteet sekä niiden yhtäläisyydet ja eroavaisuudet selvitettiin teoriaosuudessa ja lisäksi kerättiin mahdollisimman paljon ajankohtaista tietoa yhtenäispatentista. Henkilökohtaisesti mielenkiintoisimmaksi kokonaisuudeksi opinnäytetyössä nousivat alan ammattilaisten haastattelut. Näillä konkareilla oli välittää sellaista käytännön kokemuksen tuomaa tietoa, jota ei kirjallisuudesta löydy. Myös ajankäytöllisesti työtä voidaan pitää onnistuneena. Alussa asetetut aikataulut pitivät, vaikka hieman pelkäsin koulun, työssäkäynnin sekä opinnäytetyöprosessin samanaikaista yhdistelmää.

Mitä pidemmälle patenttien maailmaan sukelsin, sitä selvemmäksi kävi, että tuleva yhtenäinen EU-patentti on tarpeellinen uudistus. Nykyisen patenttijärjestelmän kömpelyys, hitaus ja kalleus kävivät ilmi sekä kirjallisuudesta että haastateltavien puheesta. Etenkin yhteiseen eurooppalaiseen tuomioistuimeen kohdistui isoja odotuksia. Sen odotetaan tuovan ennen kaikkea selvyyttä lainsäädännön tulkintaan sekä parantavan eurooppalaisten patenttien kilpailukykyä.

Kuten opinnäytetyössä haastateltu patenttiasiamies Marjut Lattu-Hietamies toteaa, uuden järjestelmän todelliset edut nähdään vasta, kun yhtenäispatentti tulee voimaan ja saamme ensimmäisiä yhtenäispatenteja hyväksyttyä. Yhtenäisen tuomioistuimen vaikutusten huomaaminen voi viedä vuosia tai jopa vuosikymmeniä, kunnes riittävä vertailupohja oikeustapausten pohjalta on saavutettu. Mitä uusi yhtenäinen EU-patentti tuo tullessaan, jää siis vielä nähtäväksi.

Lähteet

Berggren Group 2013. Yhtenäinen EU-patentti yhä lähempänä toteutumista.

[http://www.berggren.eu/2012/berggren-isannoi-keskustelutilaisuutta-](http://www.berggren.eu/2012/berggren-isannoi-keskustelutilaisuutta-biotekniikan-ja-kemian-patentoinnin-nakymista)

biotekniikan-ja-kemian-patentoinnin-nakymista. Luettu 13.3.2013

Elinkeinoelämän keskusliitto 2009. Yhteisöpatentti ei hetkauta Suomessa.

[http://www.ek.fi/ek/fi/ajankohtaista/uutiset/yhteisopatentti_ei_hetkauta_suomessa-](http://www.ek.fi/ek/fi/ajankohtaista/uutiset/yhteisopatentti_ei_hetkauta_suomessa-1576)

a-1576. Luettu 11.3.2013

Euroopan unioni 2007. Yhteisöpatenttituomioistuimen perustaminen.

http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/businesses/intellectual_property/l26056a_fi.htm. Luettu 11.3.2013

Euroopan unioni 2011a. Yhteisöpatentti.

http://europa.eu/index_fi.htm. Luettu 1.1.2013

Euroopan unioni 2011b. Euroopan patenttijärjestelmän parantaminen.

http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/businesses/intellectual_property/l24120b_fi.htm. Luettu 17.2.2013

European Patent Office 2012. Euroopan (EPC) fees.

<http://www.epo.org/index.html>. Luettu 1.1.2013

European Patent Office 2013. Unitary Patent.

<http://www.epo.org/law-practice/unitary/unitary-patent.html> . Luettu 28.3.2013

Finlex. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja.

<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/muut/1986/198604243?search%5Btype%5D=piika&search%5Bpika%5D=patentti>. Luettu 13.3.2013

Finnilä, K. 2012. EU:n yhtenäinen patenttijärjestelmä – kolmas vaihtoehto patenttisuojan saamiseksi Euroopan alueella.

<http://www.berggren.eu/2012/eun-yhtenainen-patenttijarjestelma-%E2%88%92kolmas-vaihtoehto-patenttisuojan-saamiseksi-euroopan-alueella>. Luettu 13.3.2013

Haarman, P-L & Mansala, M-L. 2012. Immateriaalioikeuden perusteet. Toinen painos. Liettua: BALTO print.

Isotalus, P. 2012. EU:n patenttihanke lähellä toteutumista. Kauppalehti 113, 8.

Kivi-Koskinen, T. 2011. Teollisoikeudet pienen ja keskisuuren yrityksen kilpailukeinona. Uudistettu painos. Sipoo: Paino-Center Oy.

Kolster Oy Ab 2013a. Yhtenäisen suojan patenttijärjestelmä tulossa Eurooppaan.

<http://www.kolster.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/yhtenaeisen-suojan-patenttijaerjestelmae-tulossa-eurooppaan>. Luettu 13.3.2013

Kolster Oy Ab 2013b. Keksintöjen suojaus: Patentti.

<http://www.kolster.fi/ipr-palvelut/suojaa-viisaasti/patentti>. Luettu 13.3.2013

Kotilainen, S. 2011. Patenttien täysremontti läpi USA:ssa – 3 vikaa korjataan.

http://www.tietokone.fi/uutiset/patenttien_taysremontti_lapi_usa_ssa_3_vikaa_korjataan. Luettu 13.3.2013

Lang, T. 2011. Patenteista. Teoksessa Tiri, M. (toim.) Venäjän-viennin opas. J-Paino Hiirikoski Oy: Suomalais-Venäläinen kauppakamariyhdistys-SVKK ry, 248 - 252.

Oesch, R. & Pihlajamaa, H. 2008. Patenttioikeus. Toinen uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Patentti- ja rekisterihallitus 2012a. Patentit.

<http://www.prh.fi/fi/patentit/useinkysyttya.html#ankkuri6DY6enVUT>. Luettu 1.1.2013

Patentti- ja rekisterihallitus 2012b. Patentinhaku ulkomailta.

<http://www.prh.fi/fi/patentit/hakuulkom.html>. Luettu 30.1.2013

Patentti- ja rekisterihallitus 2012c. Eurooppapatenttihakemus (EPC).

<http://www.prh.fi/fi/patentit/hakuulkom/eurpathakemus.html>. Luettu 31.1.2013

Patentti- ja rekisterihallitus 2012d. Hinnasto.

<http://www.prh.fi/fi/patentit/hinnastot.html>. Luettu 17.2.2013

Patentti- ja rekisterihallitus 2012e. Patenttiriidat.

<http://www.prh.fi/fi/patentit/hakusuomi/riidat.html>. Luettu 20.2.2013

Patentti- ja rekisterihallitus 2012f. Patent Prosecution Highway (PPH).

<http://www.prh.fi/fi/patentit/pph.html>. Luettu 23.3.2013

Patentti- ja rekisterihallitus 2012g. Patents Act.

<http://www.prh.fi/en/patentit/lainsaadantoa/patenttilaki.html>

PatInfo. 2013.

<http://patent.prh.fi/patinfo/default2.asp>. Luettu 13.3.2013

Pihlajamaa, H. 1997. Eurooppapatentti ja yhteisöpatenttisopimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Somersalo, S. 2012. Yhdysvaltain patenttilaki uudistuu.

http://www.iprinfo.com/julkaisut/iprinfo-lehti/lehtiarkisto/2011/IPRinfo_5-2011/fi_FI/Yhdysvaltain_patenttilaki_uudistuu/. Luettu 28.3.2013

Suominen, K. 2012. Tulevan EU-patentin suurin hyöty on Euroopan kilpailukyvyn kasvattaminen.

<http://www.berggren.eu/2012/tulevan-eu-patentin-suurin-hyoty-on-euroopan-kilpailukyvyn-kasvattaminen-ei-valttamatta-halpa-hinta>. Luettu 13.3.2013

Tekes. Patenttilainsäädäntö Yhdysvalloissa.

http://www.tekes.fi/fi/gateway/PTARGS_0_201_318_1215_2671_43/http%3B/li1%3B7087/publishedcontent/publish/fi_content/content_pages/rahoitus_ja_palut/nain_asioit/lainsaadanto_ja_sopimusmallit/artikkeleita_ja_verkkojulkaisuja/patentti.pdf. Luettu 13.3.2013

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Tiedotteet. Ihalainen: Eurooppa-neuvoston historiallinen sopimus EU:n yhtenäispatentista positiivinen viesti PK-yrityksille.

http://www.tem.fi/index.phtml?109336_m=107147&s=5236. Luettu 38.3.2013

Lainsäädäntö

Asetus eurooppapatenttien myöntämisestä tehdyn yleissopimuksen (Euroopan patenttisopimus) voimaansaattamisesta. 1.3.1996/8

Patenttiasetus. 26.9.1980/669 muutoksineen.

Patenttilaki. 15.12.1967/550 muutoksineen.

YLEISSOPIMUS Eurooppapatenttien myöntämisestä (Euroopan Patenttisopimus) tehty Münchenissä 5 päivänä lokakuuta 1973

Haastattelukysymykset Marjut Lattu-Hietamiehelle

1. Kerro itsestäsi ja työtehtävistäsi.
2. Koulutuksesi ja aikaisempi työkokemuksesi? Miten päädyit työskentelemään patenttien parissa?
3. Miten patenttilainsäädäntö tulee esiin jokapäiväisessä työssäsi?
4. Minkä koet hankalimmaksi asiaksi nykyisessä patentointiprosessissa?
5. Mitä haluaisit ehdottomasti kehittää?
6. Mitä mieltä olet tulevasta yhtenäisestä EU-patentista? Koetko sen olevan muutos parempaan/huonompaan ja jos koet, niin miksi?
7. Minkä näet tärkeimpänä yhtenäisen EU-patentin tuomana etuna?

Haastattelukysymykset Matti Järviselle

1. Kerro itsestäsi ja työtehtävistäsi.
2. Mistä sait ajatuksen keksinnöllesi?
3. Miten päädyit keksintöjen ja patenttien pariin?
4. Minkä koet hankalimmaksi asiaksi nykyisessä patentointiprosessissa?
5. Minkä koet patentointiprosessin haastavimmaksi osaksi keksijän näkökulmasta?